

dominikáni v dialógu

SALVE

REVUE PRO TEOLOGII A DUCHOVNÍ ŽIVOT

T. Radcliffe OP - „Duch Páně je nade mnou“

J. A. Spiež OP - Dominikáni a cisterciáci

Jan Pavel II. - Dopis generální kapitule

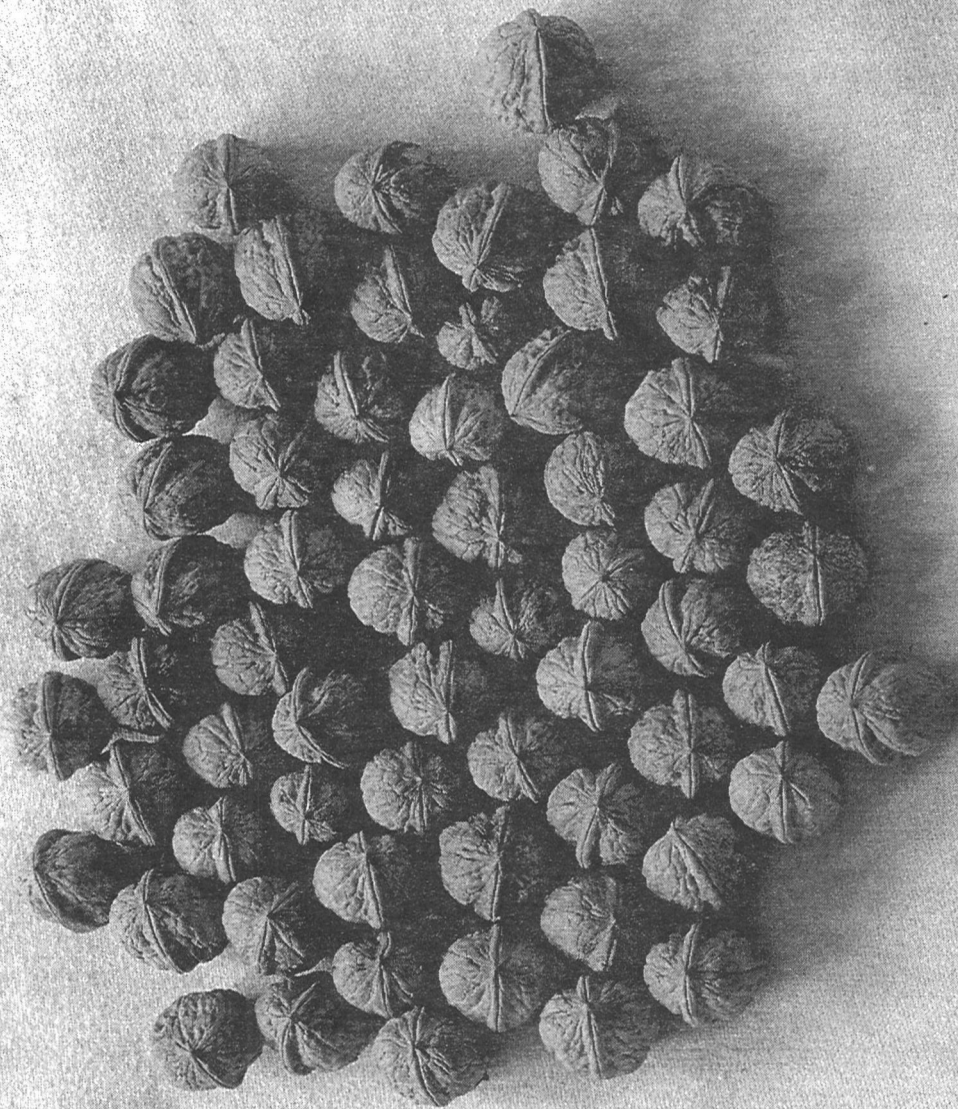
M. Schmied - Život S. M. Braita OP

D. Němec OP - Zkušenosti

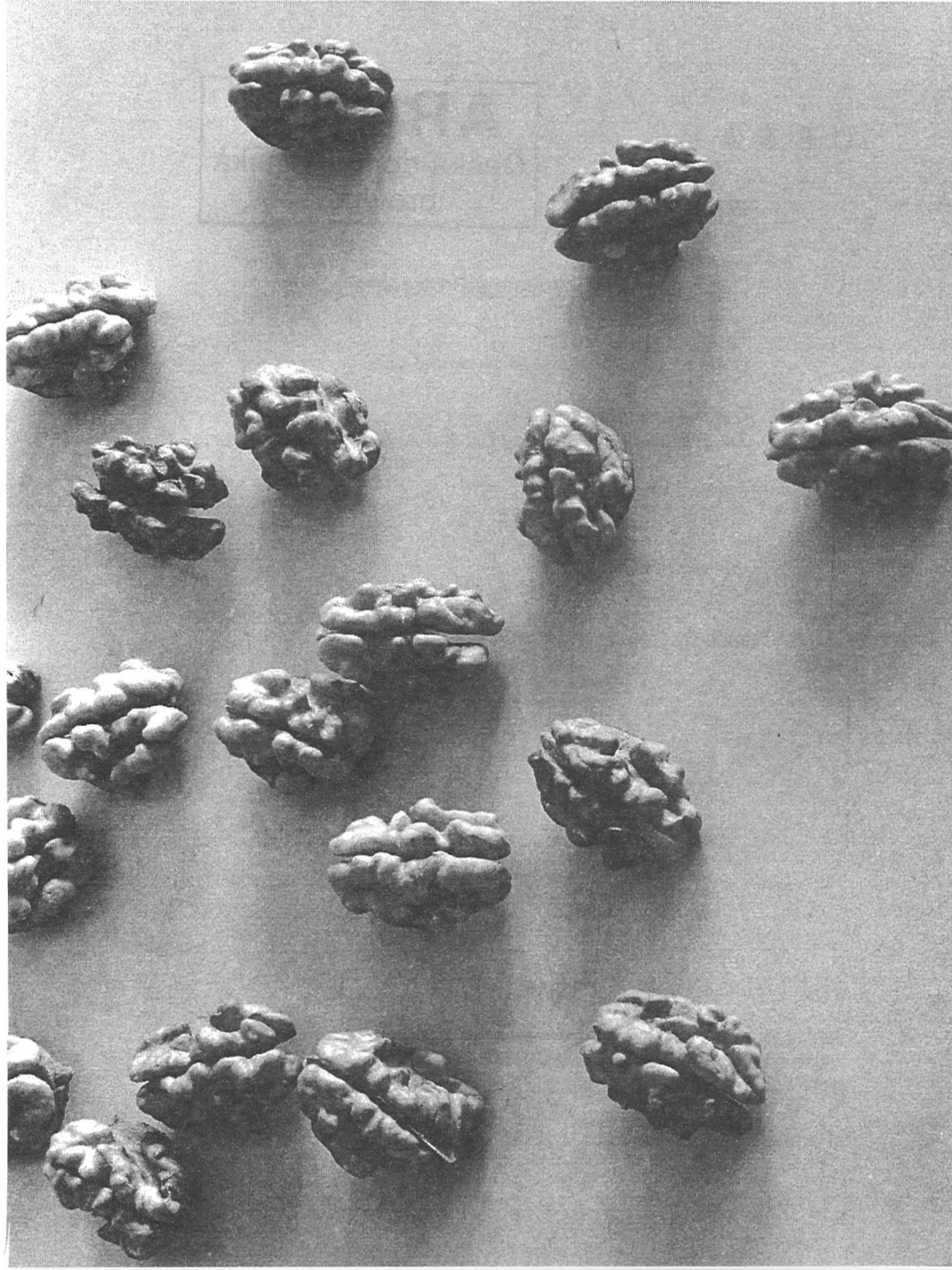
3'01

ARCHIV

Česká dominikánská
provincie

700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 AN
IS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PR
ORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM
EDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICA
OVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINC
MIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE C
700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 /
DICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICAT
OHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEM
CIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE
RUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 7
DINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS
E BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BO
PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROV
BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHE
IS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PR
ICIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE
DICATORUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICA
RUM 700 ANNI PROVINCIAE BOHEMIAE ORDINIS PRAEDICATORUM 7

O B S A H

ARCHIV Česká dominikánská provincie

Editorial ...5

Jan Pavel II.

Dopis generální kapitule v Providence ...7

Timothy Radcliffe OP

Homilie „Duch Páně je nade mnou“ ...10

Damián Němec OP

Zkušenosti, které se nedají získat za deset let (rozhovor) ...13

Martin Schmied

Život S. M. Braita OP ...28

Jan Andrzej Spież OP

Dominikáni a cisterciáci ve 13. století ...43

Recenze ...64

fotografie: Tomáš Balej – diptych 700 anni PBOP.

Vážení čtenáři, informace o objednávání a o předplatném revue SALVE můžete získat na adrese: SALVE, Velké nám. 35, 500 01 Hradec Králové, tel.: 049/5513329, e-mail: dominika@diecezechk.cz.

Editorial

Vážení čtenáři,

třetí číslo revue *Salve* nese podtitul *dominikáni v dialogu*. Nebo bychom ho také mohli nazvat *dominikánským dialogem*, ve kterém vedou rozhovor bývalý Magistr řádu Timothy Radcliffe, který k nám promlouvá z ambonu generální kapituly v Providence College v USA, Jan Pavel II., který oslovuje bratry kazatele a hovoří k nim o jejich poslání. Redaktor *Salve* Norbert Schmidt rozmlouvá s otcem provinciálem Damiánem Němcem. Považuji za správné, abych jako bratr kazatel též vstoupil do tohoto rozhovoru a upřesnil mé známé dictum „o neexistenci dominikánské spirituality“, které jsem přijal od otce Vladimíra Koudelky a mnohokrát o něm hovořil s výraznými představiteli našeho řádu.

Kdo zná jeho dějiny ví, jak nesouměřitelná je takzvaná spiritualita sv. Dominika a bl. Hyacinta M. Cormiera, sv. Tomáše Akvinského a bl. Jindřicha Suza, sv. Dominika a sv. Rajmunda z Peñafortu atd. Spiritualita je moderní vynález, který řada mých spolubratří dokonce odmítá a spíše hovoří o duchovním profilu či tváři. Dominikánská identita je to, co vyjmenované postavy a celou pestrou paletu dominikánských osobností bratří a sester spojuje. Nejlepším vyjádřením může být citace 4. § Základní konstituce našeho řádu. To je oněch šest prvků zmiňovaných otcem Damiánem Němcem – nejsou však u každého jednotlivce rovnoměrně zastoupeny. Řád není ani kolektivem ani sbírkou individuí, ale vyžaduje originalitu. Moderní spirituality tak, jak jsou předkládány, nevyrůstají z teologických základů, ale hledají určitou specifičnost, která je odlišuje od řady podobných prvků duchovního života, a pak teprve hledají teologické opodstatnění. Současné slovníky spirituality jsou teologicky povrchní, chybí jim historické zakořenění a nejsou schopny nabídnout kontinuitu teologického a duchovního života. Až schizofrenickým způsobem oddělují studium teologie od duchovního života a to je důvod, proč odmítám pojem „dominikánská spiritualita“.

Postava otce Braitu v článku Martina Schmieda nám připomíná pionýrská léta České dominikánské provincie, kdy hledala své místo v době první republiky i v předvečer únorového puče. Připomínka publikace M. C. Putny Česká katolická literatura 1848-1918 je jakoby druhým pohledem na otce Braitu, avšak bez potřebného citlivého zařazení do historického kontextu doby. Jedno však z těchto

souvislostí vyplývá a sice, že pro laickou společnost byl mnohem výraznější postavou otec Metoděj Habáň. On sám se však nikdy netajil tím, že za mnohé vděčí starším spolubratřím Silvestru Braitovi a Emiliánu Soukupovi. Není také nezajímavou skutečností a možná i výzvou, že revue Na hlubinu musela a byla schopna vydělat nejen na sebe, ale i na ostatní publikační činnost tehdejší provincie.

Článek otce J. A. Spieze připomíná vnitřní příbuznost dominikánů se západním mnišstvím a může být také ohlasem na spor, zda jsou dominikáni mniši či řeholní kanovníci. Kdo zná historii, ví o těchto příbuznostech, ale přizná dominikánům vlastní identitu.

✱ fra Dominik Duka OP

Jan Pavel II.

Dopis generální kapitule Řádu kazatelů

Velmi ctihodnému Timothy Radcliffovi,
generálnímu magistrovi Řádu kazatelů.

Vzdávaje díky Otci, který nás uschopnil k účasti na dědictví „věřících ve světle” (Kol 1:12), zdravím vás a Řád kazatelů u příležitosti volební generální kapituly, která bude 10. července 2001 zahájena na Rhode Islandu. Zatímco vy se scházíte na první kapitulu nového milénia, abyste zvolili osmdesátého pátého nástupce vašeho požehnaného Zakladatele, svatého Dominika, já vzývám světlo Ducha Svatého, nechť osvítlí všechny členy kapituly, aby vše, nad čím přemýšlíte, a vše, co vyslovíte nebo uděláte, přineslo posílení Řádu a pokoj Církvi.

Již na počátku bylo jedním z prvních úkolů přidělených vašemu řádu hlásání Kristovy pravdy jako odpovědi na albigenskou herezi, novou formu vracející se manichejské hereze, s níž se křesťanství muselo potýkat už od začátku. V jejím jádru stojí popření vtělení, odmítnutí přijmout fakt, že „Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi, plné milosti a pravdy” (Jan 1:14). Duch Svatý na tuto novou formu staré hereze odpovídá povoláním Řádu kazatelů, mužů, kteří budou vynikat svou chudobou a mobilitou ve službách evangelia, kteří budou neustále kontemplantovat pravdu Vtěleného Slova modlitbou a studiem, a skrze kázání a učení budou druhým předávat ovoce své kontemplace. *Contemplata aliis tradere*: toto heslo Řádu se stalo úžasnou výzvou k činu - a tou zůstává také dnes.

Na vaši kapitule se budete zamýšlet nad vnitřně spjatými tématy „Kázání evangelia v globalizovaném světě” a „Obnova kontemplativního života”. Historie vašeho řádu nám dokazuje, že evangelium bude kázáno novými a účinnými způsoby v rychle se měnícím světě pouze tehdy, budou-li křesťané následovat cestu kontemplace, která vede k hlubšímu vztahu s Kristem „*přijatým v jeho mnohotvárné přítomnosti v církvi a ve světě, vyznávaného jako smysl dějin a světlo na naší cestě.*” (Novo Millennio Ineunte, 15).

Je jasné, že pradávná sklíčenost lidské duše a velké nepravdy nikdy neumírají, ale zůstávají po určitou dobu skryté, aby se později znovu objevily v jiných formách. To je také důvod, proč je stále třeba nové evangelizace, a to takové, k níž

Duch Svatý nyní svolává celou Církev. Žijeme v době poznamenané jejím vlastním způsobem popření Vtělení. Poprvé od Kristova narození před dvěma tisíci lety se zdá, že pro Něj ve stále více sekularizovaném světě už není místo. Ne snad, že je stále popírán přímo: ve skutečnosti mnozí prohlašují, že obdivují Ježíše a oceňují prvky jeho učení. Nicméně stále zůstává vzdáleným: není opravdu znám, milován a následován, ale je odsouván do dávné minulosti či dálných nebes.

Je to náš věk, který popírá Vtělení nepřeborným množstvím praktických způsobů, a důsledky tohoto popření jsou zjevné a zneklidňující. V první řadě je vztah mezi jedincem a Bohem chápán jako čistě osobní a soukromý, takže je Bůh odstraněn z procesů, jež řídí společenské, politické a ekonomické dění. To obratem vede ke značně omezenému chápání lidských možností, je-li to pouze Kristus, kdo „plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání“ (Gaudium et Spes, 22). Jestliže je Kristus vyloučen nebo popřen, vize lidského poslání se ztrácí, a jak tak očekáváme méně a o méně i usilujeme, naděje ustupuje zoufalství a radost depresi. Objevuje se zde také hluboká nedůvěra v rozum a lidskou schopnost uchopit pravdu, vždyť již samo pojetí pravdy je předloženo pochybám. Víra a rozum tvoří společnost, která k jejich vzájemnému zbídacení degeneruje do fideismu na jedné a racionalizmu na druhé straně. Život není docenován a milován; odtud pramení šíření jakési kultury smrti s jejími temnými květy potratu a eutanazie. Tělo a lidská sexualita nejsou patřičně oceňovány a milovány; odtud degradace sexu, který sám sebe předvádí v přílivu morálního změtení, nevěry a násilí pornografie. Samo stvoření není ctěno a milováno; odtud rozsah destruktivního sobectví při zneužívání a vykořisťování životního prostředí.

V takové situaci Církev i následník apoštola Petra vzhlíží k Řádu kazatelů s nemenší nadějí a důvěrou než v dobách jeho založení. Potřeby nové evangelizace jsou obrovské; a je jisté, že váš řád s tolika jeho povoláními a tak význačným dědictvím musí hrát podstatnou roli v poslání Církve při vyvracení starých nepravd a účinném hlásání Kristova poselství na úsvitu nového milénia.

Když umíral, řekl svatý Dominik svým truchlícím bratřím: *„Neplačte, neboť vám po smrti budu užitečnější a budu vám moci pomáhat účinněji než za svého života.“* Co nejvroucněji se modlím, aby vás přímluva vašeho zakladatele posílila v úkolech, které před vámi nyní stojí, a aby onen veliký zástup dominikánských světců, již zdobili minulost Řádu, osvítil i jeho cestu do budoucnosti. Svěřující Řád kazatelů do mateřské péče Panny Marie Růžencové, vám, členům kapituly

i všem bratřím, s potěšením uděluji své apoštolské požehnání jako zástavu neko-
nečné milosti a pokoje v Ježíši Kristu. „On je obraz neviditelného Boha, dříve
zrozený, než celé tvorstvo.” (Kol 1:15).

Jan Pavel II.

Vatikán 28. června 2001

Z angličtiny a z internetových hlubin OP přeložila Mgr. Dita Zdislava Haráková.

Timothy Radcliffe OP

„Duch Páně je nade mnou“

homilie na text evangelia sv. Lukáše 4,14-30
k zahájení generání kapituly v Providence

„Duch Páně je nade mnou, proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst, abych vyhlásil zajatým propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil toto milostivé léto Páně.“
(Iz 61,1–2)

Přišli jsme do Providence ze všech částí světa. Zastupujeme bratrstvo, které se nachází ve 102 zemích. A tak, spolu s našimi hosty z Dominikánské rodiny, máme určitou představu o tom, kdo jsou ti chudí, kteří čekají na radostnou zvěst. Každý z nás byl svědkem některé z forem chudoby: chudoby španělských čtvrtí Latinské Ameriky nebo chudoby vandráků na ulicích Evropy. Známe chudobu těch, kteří žijí bez naděje či smyslu, chudobu těch, které zastihla válka, intelektuální chudobu mnohých lidí na Západě.

Viděli jsme také vězení, která lidské bytosti budují jeden pro druhého, vězení předsudků a ideologie, vězení neschopnosti, vězení strachu, státní káznice tady ve Státech, kde stovky lidí čekají na trest smrti. Známe milion forem útlu, jenž převážil lidskost. Bude Duch Páně nad námi, abychom kázali radostnou zvěst? Najdeme slovo milosti pro chudé? Budeme, až se vrátíme z Providence, připraveni otevřít oči slepým a propustit lidi na svobodu?

Jakmile Ježíš svůj text dočte, usedá. Všichni na něj upírají zrak, a on řekne: „Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“ Dnes je den spásy, pokud otevrou své uši ke slyšení. Dnes je den milosti, když budou jen naslouchat.

Jestliže je pro nás kapitula v Providence okamžikem milosti, pak bychom odsud měli odcházet obnoveni jako kazatelé, kteří mají co říct chudým a zdeptaným. Nejsme tu jenom proto, abychom vypracovali dokumenty, hlasovali o pozměňovacích návrzích a měnili stanovy. Sešli jsme se tu, aby slova milosti mohla být vyřčena a slyšena. Pak budeme moci říct: „Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“ Generální kapituly by měly být časem milosti.

To se také téměř stalo v Nazaretu. Začalo to dobře. Chválili slova milosti, která Ježíš vyslovil. Žasnuli nad ním. Ale pak se všechno zkazilo. Opovrhli jím jakožto pouhým synem Josefovým, jejich bližním. Znali ho příliš dobře na to, aby slyšeli, co jim musel říci. Pokusili se ho zabít za jeho troufalost.

To bude první výzva, již budeme muset čelit. Generální kapitula je, svým způsobem, domovem Řádu. Providence je po těchto několik týdnů náš Nazaret. Možná budeme v pokušení si myslet, že už jeden druhého známe příliš dobře na to, abychom od něj uslyšeli slovo milosti. Možná si už právě teď myslíte: „Á já, Timothy už zase začíná. Pořád ta samá písnička! Ještě, že se ho do čtyř dnů konečně zbavíme!“ A v tomto případě máte pravdu: Je to pořád ta samá písnička!

Ale budeme jako obyvatelé Nazaretu a nebudeme si vážit toho, co máme, a jeden před druhým si zacpeme uši? Když nějaký bratr z Latinské Ameriky vstane, aby cosi řekl, vypne půlka kapitulářů sluchátka a řekne si: „Není třeba poslouchat. To bude zase ta stará známá teologie osvobození, právo volby pro chudé. To už jsem všechno dávno slyšel.“ A když bude mluvit poněkud konzervativnější bratr, vypne sluchátka zase ta druhá půlka a řekne si: „Vím, co bude vykládat, ještě dřív, než otevře pusu.“ Když Ježíš začne kázat, všichni jsou ohromeni jeho slovy milosti. Modlím se, abychom se navzájem překvapovali. Musíme se zbavit našich předsudků a nechat se ohromit. Pak bude Písmo naplněno naším nasloucháním a kapitula bude okamžikem milosti. Pak budeme mít co říci chudým a zdeptaným, až se vrátíme domů.

Každý z nás přichází na tuto kapitulu jak bohatý, tak chudý. Jsme bohatí, protože každý máme co říci. Až bude moderátor podávat mikrofon nějakému bratrovi, ulpí na něm zraky celé kapituly, aby mu mohla naslouchat. Je pravdou, že se vždy najdou bratři, kteří jsou přesvědčeni, že na nich Duch ulpívá hodně často, a tak stále zvedají ruce, aby hovořili znovu a znovu a znovu.

Ale každý z nás je také chudý. Každý z nás žije ve světě pro Boha příliš malém. Každý z nás obývá nějaké vězení. A naši vlastní bratři a sestry mají klíče, aby nám otevřeli dveře a pustili nás ven. Každý z nás je svým způsobem slepý, krátkozraký. A pro každého z nás je tu někdo, kdo má hojivou mast, aby nám uzdravil oči a navrátil zrak.

Pamatuji se, jak jsem před mnoha lety na kongresu o poslání Řádu v Evropě večerel se dvěma bratry. Jeden bratr byl z Východní Evropy a byl vězněn komunisty. Ten druhý, ze Západu, byl vězněn za to, že byl komunista. Jejich politické po-

hledy byly naprosto protichůdné. Ale jeden druhému otevřel oči. Navzájem se uvedli do rozsáhlejšího prostoru, na rozlehlé pastviny evangelia.

Navštívil jsem jednu komunitu v Latinské Americe, v níž bratři a sestry žijí společně. A ti bratři mi řekli: „Nikdy jsme nevěděli, co to znamená plně důvěřovat Bohu, dokud nás to sestry nenaučily. Nedělají si starosti, odkud přijdou peníze.” A sestry mi řekly: „Bratři nás naučili otevřít mysl Božímu Slovu jako nikdy před tím.”

Aby mohlo dojít k tomuto vzájemnému osvobození, potřebujeme představivost a pokoru. Představivost potřebujeme nejenom proto, abychom slyšeli, co nám kapituláři říkají, ale také, abychom odhadli, proč to říkají. Iris Murdochová, anglická filosofka, napsala, že když s někým nesouhlasíte, tak se ptejte, čeho se bojí. Jakou hrozbu si ve svém nejhlubším přesvědčení uvědomují? Proč o tom hovoří tak vášnivě? Jak porozumět tomuto strachu?

Především, tato kapitula bude večerem milosti, jestliže budeme mít pokoru naslouchat. Poslední zaznamenaná Lutherova slova byla: „Jsme žebráci. Taková je pravda.” Veritas je naše motto, uznejme tedy, že všichni na tuto kapitolu přicházíme jako žebráci, jako ti, kdo hladovějí po tom, dozvědět se více o Bohu. Neboť, jak řekl sv. Augustin: „Bůh je vždy víc.”

„Dnes se naplnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.” Pokud budeme pozorní k Božímu Slovu a sobě navzájem, pak tato kapitula bude časem milosti, časem darů. Pak se vrátíme domů s něčím, co můžeme říci všem, kteří trpí četnými formami bídy a útluaku. Budeme schopni otevřít oči slepým a osvobodit vězně, protože my sami jsme si tu jeden druhému otevřeli oči a navzájem se osvobodili. Pak doopravdy vyhlásíme milostivé léto Páně.

Generální kapitula v Providence 10. července 2001

Z angličtiny a z internetových hlubin OP přeložila Mgr. Dita Zdislava Haráková.

Timothy Radcliffe OP se narodil roku 1945 v Londýně, do dominikánského řádu vstoupil v roce 1965, studoval v Oxfordu a v Paříži. Po skončení studií se stal univerzitním kaplanem a profesorem Nového zákona v Oxfordu. Na začátku 90. let byl zvolen provinciálem anglických dominikánů a v červenci 1992 byl zvolen na generální kapitule v Mexico – City Magistrem řádu. Tento úřad vykonával po dobu 9 let do července tohoto roku. Jeho kniha rozhovorů *Nazýváme vás přáteli* se stala nejlepší a nejprodávanější publikací o náboženství ve Francii v roce 1999. Taktéž se stala bestsellerem Radcliffova kniha promluv a listů s názvem *Příručka naděje*.

Zkušenosti, které se nedají získat za deset let

Rozhovor s Damiánem Němcem OP

Otče provinciále, účastnil jste se nedávno volby nového generálního magistra řádu. Cítil jste tuto generální kapitolu ve srovnání s tou, která volila minulého generálního magistra¹, také jako zlomovou? Jak taková volba dominikánského generálního magistra vlastně probíhá? Jaké jsou v kostce nejdůležitější závěry kapituly? Co Vás osobně nejvíce v Providence zaujalo? Jaké jste si přivezl nejinspirativnější podněty?

Nemohu srovnávat tuto kapitolu konanou v roce 2001 v Providence s kapitulou z roku 1992, která volila minulého magistra řádu, protože jsem na ní nebyl přítomen.

Mám-li se vyjádřit k tomu, zda tato kapitula byla zlomová, pak mohu říci, že určité změny nastávají vždy, a osobně mohu potvrdit, že byl velký rozdíl v důrazech ve srovnání s předešlou generální kapitulou v roce 1998 v Boloni. Zatímco minulá generální kapitula kladla důraz především na poslání řádu v různých geografických oblastech, tato kapitula kladla důraz spíše na poslání řádu v globalizovaném světě a vyrovnání se se skutečností globalizace vůbec. To je zahrnuto i v samotném názvu příslušného úseku akt kapituly „Polidštit globalizaci – humaniser la mondialisation“. Dále kladla větší důraz na kontemplativní ráz našeho života, tedy na stránku modlitby, ztišení, kontaktu s Bohem. Na to, co sice není vidět, ale je to velmi podstatné a mnohdy zcela rozhodující v našem působení.

Nyní tedy k volbě magistra řádu, které byl věnován první týden kapituly. Pro tuto volbu neexistuje žádná oficiální kandidátka (proto se také nikdo nemůže dopředu z volby vyloučit, vzdát se kandidatury), na druhé straně však není možné, aby všichni kapituláři znali dostatečně dominikány po celém světě a bez přípravy mohli přistoupit k volbě. Proto se po tři odpoledne konala příprava volby. V prvním odpoledni ve středu 11. 7. v jazykových skupinách mohl každý z kapitulářů navrhnout kandidáta a odůvodnit svůj návrh, v pauze tohoto odpoledne si předsedové skupin sdělili jména – navrženo bylo celkem 26 bratří; po diskusi bylo v prvním předběžném hlasování ve skupinách vybráno osm vážnějších kandidátů. V druhém odpoledni ve čtvrtek 12. 7. přicházelo těchto osm kandidátů do jednotlivých jazy-

kových skupin a odpovídalo na dotazy bratří; po diskusi byli v druhém předběžném hlasování vybráni čtyři vážní kandidáti. V pátek 13. 7. bylo dopoledne věnováno duchovní rekollekcí spojené se svátostí smíření; odpoledne proběhlo již v plénu kapituly za účasti pouze kapitulářů a tlumočnicků dotazování těchto kandidátů s následnou diskusí, ale již bez hlasování. V sobotu 14. 7. byla sloužena mše k Duchu svatému a po ní za účasti pouze kapitulářů proběhla samotná volba, v níž byl v druhém kole velkou většinou hlasů zvolen fra Carlos Alfonso Azpiroz Costa, člen argentinské provincie.²

Nyní po mě chcete velmi nesnadnou věc: stručně shrnout nejdůležitější závěry kapituly. Zde bych mohl snadno poukázat na to, že toto shrnutí vyšlo v měsíčníku české dominikánské rodiny OPusculum v jeho říjnovém čísle³, kde zabírá téměř jedenáct stran, ale přesto se pokusím zdůraznit nejdůležitější body. Kromě důrazu na globalizaci a její důsledky a důrazu na kontemplaci se dá říci, že nejdůležitější závěry kapituly jsou v důrazu na součinnost duchovních i vnějších prvků, a to jak tehdy, když se hovoří o kontemplaci, tak tehdy, když se hovoří o poslání, formaci, ekonomii i studiu. Tento základní pohled se bude prolínat i s mou odpovědí na to, co mě nejvíc zaujalo.

Za prvé je to důraz na vnitřní prvek v oblasti, kde bychom to málo čekali, a to je v ekonomii. Zde je zvýrazněna vzájemná solidarita a chápání chudoby a na jeho důsledky pro službu bratří v oblasti ekonomické, tedy to, co se nazývá spiritualita syndika – duchovní základy služby toho, kdo má na starosti hmotné a finanční záležitosti komunit.

Za druhé: v oblasti studia byl položen důraz na jeden aspekt, který bývá zanedbáván, že totiž studium nám umožňuje vidět pravdu o Bohu a o sobě, a tím docházet k tomu, abychom dobrým způsobem mohli pomáhat druhým a podíleli se tak na Božím milosrdenství. Proto je centrální myšlenkou kapitoly věnované studiu termín *miser cordia veritatis*, tedy pravda vedoucí k milosrdenství. I zde se klade důraz na to, že tato pravda není získávána zdaleka pouze prostřednictvím osobního, vnějšího studia, ale že toto studium musí být spojeno s dalšími prvky. Nemůže existovat bez modlitby, bez důrazu na změnu života, protože je to studium Božích pravd, a ty, mají-li být náležitě přijímány, se musí projevovat v našem praktickém životě. Z toho pak vyplývá i dominikánský ráz kázání, které má být na jedné straně jasné v ohledu naukovém, aby zde docházelo k objasňování a osvětlování jednot-

livých oblastí lidského křesťanského života i k prohlubování našeho pohledu na Boha a na skutečnosti s Bohem spojené, na druhé straně, a to především, má toto kázání ukazovat Boží přesažnost nad lidskými selháními a z toho vyplývající naději pro náš život. To jsou totiž skutečnosti, které v tomto světě často příliš chybějí. Tento prvek byl právě pro mě osobně důležitý, protože jsem člověk, který rád studuje a tento bohatší pohled na studium a jeho význam pro náš život je pro mě velmi oslovující.

Za třetí: v oblasti formace bylo pro mě až překvapující, jak velmi různá situace je v jednotlivých zemích a kontinentech a jaké důsledky to přináší pro výchovu bratří. Je to dáno především tím, že každý z nás je dítětem své doby a své země, a proto bývá základ toho, co si přinášíme s sebou při příchodu do řádu, velmi rozdílný. Tato rozdílnost s sebou nutně nese velmi různé přístupy a velmi různé důrazy v oblasti formace i v oblasti společného života v jednotlivých zemích a jednotlivých kontinentech. Ukazuje se, že pro dominikány jako řád demokratický má velký význam, zda žijí v zemi, která je zemí s relativně dlouhou tradicí demokratického způsobu řízení společnosti, anebo žijí v zemi, kde tato tradice ještě nebyla vybudována, nebo v zemi, kde byla před několika desetiletími přerušena. Tak je to i v našem případě, kde se nyní lopotně snažíme na demokratickou tradici navázat, ale ještě v sobě příliš citelně neseme důsledky předchozího způsobu života a předchozího způsobu myšlení, které jsou do nás silně zapsány a nepůjdou tak rychle vykořenit. Proto se také v oblasti formace konstatovalo, že některé základní otázky, především otázka vztahu mezi tzv. řeholní dospělostí a slavnými sliby na jedné straně a právem hlasovat a volit představené na straně druhé, jsou otázkami, které jsou dost komplikované a nutně vedou k tomu, že v různých zemích jsou různé přístupy. Důležité je, abychom se v řádu dobrali k tomu, nakolik má být tato různost zakotvena v našich pravidlech života, ve stanovách, v konstitucích, a nakolik má být dána na určení jednotlivým menším řádovým oblastem, především provinciím. Na kapitule jsme zatím nebyli schopni dojít ke společnému závěru, takže tato otázka bude dál zkoumána a bude řešena na příští generální kapitule. Tato nesmírná různost je opravdu skutečností, která pro nás bývá často překvapující, protože až příliš dlouho žijeme ve svém prostředí a jsme někdy až příliš pohlceni vlastními starostmi. Nanejvýš vnímáme situaci v okolních zemích, která ale není zas tak radikálně odlišná od naší ve srovnání se situací bratří třeba v Jižní Americe nebo v Africe. Pro mě osobně je to také důvodem naděje tehdy, když kvůli různým sta-

rostem mám někdy tendenci malomyslně nebo si zoufat. Zde je vidět, jak velická je Boží síla, když při rozhovoru s bratry slyším, jaké různé obtíže prožívali oni ve svých provinciích, ve svých klášterech, jak se s nimi vyrovnávali, co bylo dobré, co se naopak ukázalo jako nedobré řešení. Vždy je vidět, že tam, kde je dobrá vůle a kde je položen důraz na Boží dobrotu, která se projevuje prostřednictvím jednotlivých bratrů a prostřednictvím i běžné lidské pomoci, tak tam se dá překonat mnoho obtíží, které jinak vypadají jako neřešitelné. I zde je vidět, jak velký význam hraje setkávání a výměna zkušeností i přes hranice kontinentů. Proto v oblasti formace i v dalších praktických oblastech kapitula kladla veliký důraz na možnost a posílení spolupráce mezi jednotlivými provinciemi řádu přes hranice geografických oblastí a často i přes hranice kontinentů a stylů života. Tato výměna má nesmírný význam nejen z ohledu praktického a finančního, ale také z důvodu, že vzájemná výměna jednotlivých důrazů vlastních různým kulturním prostředím je velmi potřebná pro schopnost vidět sám sebe v bohatším světle a nacházet řešení vlastních otázek a problémů.

Zjednodušeně se dá říci, když hovořím o svých vlastních dojmech a o tom, co mi kapitula přinesla, že mě to všechno vedlo navzdory nemalým obtížím, které prožíváme a které prožívám i já, k dalšímu růstu naděje. Přiznám se, že když jsem se vrátil znovu do běžných problémů, že jsem se k tomu musel častěji vracet a uvědomovat si, o čem jsme vlastně na kapitule společně hovořili a které věci byly zdůrazňovány, abych tuto naději a tyto důrazy v sobě znovu obnovoval.

Česká provincie slaví 700 let založení. Reflektuje řád jako celek tuto událost? Slouží k nějakému bilancování tak dlouhého působení?

Česká provincie slaví v tomto roce 700 let od svého založení. To je událost, která zajímá především Českou provincii jako takovou, případně ještě sousední provincie, ale ne natolik řád jako celek. Ten je totiž tvořen asi čtyřiceti provinciemi a obdobnými částmi – viceprovinciemi, vikariáty atd., takže není možné, aby jubileum každé z těchto částí bylo nějak více uvažováno a reflektováno v rámci celého řádu a při celorádových setkáních. Je to výročí, které je podnětem spíš k naší vlastní reflexi na místní úrovni.

Tím se dostávám k druhé části této otázky, zda tato událost slouží k nějakému bilancování tak dlouhého působení. Na našich setkáních v rámci tohoto roku, pře-

devším na zdslavské pouti v Jablonném v Podještědí na konci května, jsme se společně snažili podívat na to období 700 let historie. Zde mě velmi zaujala myšlenka otce Vojtěcha Soudského, který říkal, že dějiny naší provincie jasně ukazují, že si nelze vývoj představovat jako stálou pokračující kontinuální změnu od dobrého k lepšímu a k ještě lepšímu, ale že zde, tak jako v životě, přicházejí období, která se vyznačují růstem, i období, která se vyznačují spíše polevením či (nemusíme se bát to tak nazvat) úpadkem. Z hlediska historického nebo matematického ta druhá období, kdy není tak zřetelný růst nebo životnost, dokonce během těch sedmi set let převažují. Není to samozřejmě důvod k nějaké chvále, že za 700 let této provincie bylo více těch méně slavných období než těch slavnějších, ale ukazuje to na realitu našeho života, na realitu, ve které žijeme také my a která nás nutí k zamyšlení. Moje zkušenost je taková, že výsledky těchto zamyšlení vyprovokovaných různými výročími se neprojevují a nejsou patrné hned v nejkratší době, ale až tak během pěti, deseti let. Z tohoto důvodu jsem docela zvědavý na to, jak se tento rok projeví, jak se projeví zamyšlení vyvolané i dominikánskými publikacemi, které budou v tomto i příštím roce vydány v rámci tohoto výročí. Bude se jednat o publikace jednak historického charakteru, ale především o publikace rázu duchovního, hovořící o poslání řádu, které budou samy o sobě určitě podnětem pro zamyšlení. Věřím, že toto všechno přinese během dalších let své ovoce, a to i konkrétní změny. Je ale možné, že to už bude uskutečněno mladší generací řádu, než ke které patřím já.

Dominikánský řád je stále ještě někdy v současné společnosti spojován s inkvizicí. A to samozřejmě v negativním smyslu. Jak se s tímto stínem vyrovnala a vyrovnává současná generace dominikánů?

Zde jste mě tak trošku nachytil na holičkách, protože já se v otázkách inkvizice moc nevyznám. Jednak proto, že historie není mojí silnou stránkou, a za druhé proto, že jsem se tímto tématem nijak dlouze nebo důkladněji nezabýval. Sám za sebe, když hovořím o inkvizici, tak myslím, že je to otázka, kterou je potřeba jasně a pravdivě prozkoumat z pohledu historického, aby se zjistilo, které všechny elementy tam byly ve hře. Z toho by vyplynulo, když hovoříme o inkvizici ve spojitosti s dominikánským řádem, nakolik a jakou roli hráli dominikáni, a to jak jako jednotlivci, tak jako instituce, jako dominikánský řád. Nakolik je mi známo, ale

znovu musím zdůraznit, že v tomto jsem opravdu jenom povrchní čtenář a mé informace jsou velmi zběžné, tak velká část výstřelků spojených s inkvizicí nepřípadá na vrub církevním institucím, ale spíše institucím státním, když se provádění inkvizice dostalo přímo či nepřímo do područí státní moci. Tím ale nechci říci, že přehmaty vznikaly jenom tímto způsobem. Jsem přesvědčen, že úloha dominikánů v oblasti inkvizice je jak negativní, a tu je potřeba jasně ukázat a zaujmout k ní potom stanovisko, tak i pozitivní, a bylo by nepravdivé hovořit o inkvizici pouze jednostranně. Bez tohoto seriózního historického pohledu není možné odpovědně zaujímat k inkvizici stanovisko.

Především bych chtěl konstatovat, že inkvizice je v celosvětovém měřítku viděna jako otázka již dost vzdálené minulosti a na generální kapitule se o ní vůbec nehovořilo, alespoň ne na oficiálních setkáních. V současnosti se klade důraz na nenásilné formy, spíše na přesvědčování silou pravdy a silou pravdivého života⁴.

Vědomí a pochopení chyb minulosti jsou jednou z nejlepších prevencí proti chybám budoucnosti. Proto se nabízí otázka, kde vidíte hlavní nedostatky a potíže posledních deseti let a současnosti českých dominikánů?

Jsem přesvědčen, že tou hlavní potíží je deziluze, protože mnozí z nás, a já mezi ně rozhodně patřím, začínali společný život v řádu po té až neuvěřitelné proměně společnosti na přelomu let 1989 a 1990 s někdy až příliš velkým a příliš optimistickým očekáváním. V té době pro nás byla velkou radostí především možnost obnovení společného života. Já jsem se v roce 1990, poněkud mladicky nerozvážně (i když mi bylo už třicet let), domníval, že naučit se společně žít by nám mohlo trvat zhruba tak deset let, že by to mohla být dostačující doba. Dnes vidím, že je potřebná opravdu velká zkušenost a ta se nedá získat za deset let, i když jde o období, které se nezdá být zase až tak krátké. Pro zakotvení společného života, nebo přesněji řečeno pro naše zakotvení ve společném způsobu života, pro to, abychom se naučili uvažovat v dimenzích společenství, a nejen v dimenzích „já“, „moje poslání“, „moje práce“ atd., bude podle mého přesvědčení potřeba mnohem delší doba, dnes se domnívám, že od roku 1990 alespoň čtyřicet let. Toto pro mě bylo velmi obtížné zjištění, které mě také dost bolestně zasáhlo, a jsem přesvědčen, že je to jeden z důvodů našich současných obtíží.

Příliš mnoho jsme si o sobě na začátku v některých věcech mysleli. Alespoň někteří. Měli jsme možná až příliš velké mínění sami o sobě. Posledních deset let nás jistě naučilo větší pokoře, většímu realismu, ale chyby, které se zde při našem sžívání staly, a skutečnost, že to ještě opravdově neumíme, jsou jistě důvodem proto, že naše komunity nemohou být natolik přitažlivé a že pro lidi, kteří k nám přicházejí, není snadné nacházet své místo v tomto způsobu života. To, co sami ještě pořádně neumíme, také nejsme schopni předat, a tím toto hledání usnadnit.

Dalším negativem bylo to, co patří k období vnější obnovy: organizačně bylo potřeba mnoho věcí znovu vybudovat, a to v situaci nikoli stabilní společnosti, ale společnosti rychle se měnící, vyznačující se neustálými změnami společenskými, zákonnými, hospodářskými atd. Tyto organizační změny stály velmi mnoho úsilí, velmi mnoho energie, a ne vždy byl výsledek srovnatelný s tím, kolik energie bylo nutné vynaložit. Některé otázky nejsou vyjasněné dodnes a souvisí jednak s nejasným postavením církve ve společnosti, tedy s nevyřešenou církevně-politickou situací včetně těch nezbytných a potřebných otázek majetkových, ale i s dosavadní nevyjasněností toho, na co klást důraz v působení církve v České republice. My jsme součástí církve v naší vlasti a i naše působení do velké míry vychází z toho, jaké je u nás její poslání.

Mnoho energie, která by byla potřebná jinde, stály také záležitosti materiální, kterým ale nebylo možné se nevěnovat. Poté, co jsme převzali naše kláštery, muse-li jsme ve většině z nich udělat generální opravu, což byla činnost, která si vyžádala nejen množství finančních nákladů, ale i množství starostí, práce, uvažování. I zde jsme se dopustili různých chyb, které se nám dnes vracejí jako bumerang a leží na nás jako břímě, se kterým se musíme potýkat. Jsou to situace, v nichž musíme dnes, často složitě, hledat řešení a někdy si, lidově řečeno, rveme vlasy, proč jsme to před pěti, sedmi, osmi lety neudělali jinak. (Ale obdobně jsem přesvědčen, že i teď se jistě dopouštíme některých chyb, za něž nám naši následovníci právem budou moci spílat.)

Především ve 2. polovině 90. let se také začala projevovat silnější polarizace, a to jak v rámci celé katolické církve v postkomunistických zemích, tak v rámci České republiky. To má své důsledky i v životě dominikánů a také zde vedla tato polarizace k různým napětím, byla i příčinou toho, že někteří bratři z řádu odešli. K těmto odchodům přispěla i nezkušenost se společným životem a nedobré věci, které z toho vyplývají.

Zde vidím do budoucna jako životně důležité, abychom se naučili spojovat více prvků, které nutně patří k našemu životu, do vzájemné vyrovnanosti a abychom byli schopni žít v různosti, pluralitě, v tom, že – bez vylučování jednotlivých prvků – budou různí bratři klást důraz na různé skutečnosti. To jsou, jak se domnívám, ty největší obtíže, s nimiž nyní bojujeme. Jak a kdy se podaří je překonat, je otázka, na kterou bych velmi rád znal odpověď, ale neznám ji a netroufám si v této oblasti ani cokoli odhadovat.

Co si naopak myslíte, že se za posledních deset let povedlo? Z čeho máte radost?

Mám radost především z toho, že nemálo bratří z naší provincie za tuto dobu „rozkvetlo“, že se rozvinuly a projevíly dary, které v nich jsou, že se rozběhly některé velmi dobré projekty, velmi dobrá apoštolská díla, i když to bývají často věci, které jsou málo viditelné, a to zvláště v oblasti vnitrocírkevní, ve věci pedagogického působení, duchovní služby (nemám tu na mysli farní službu, ale naši specifickou duchovní službu vyplývající z našeho charismatu – především vyplývající z hlubokého milosrdenství vlastního našemu zakladateli sv. Dominiku). Zde se opravdu podařilo udělat mnoho dobrého a troufám si říci, že zvláště v oblasti duchovní služby máme co nabízet a bratři v této oblasti mnoho dělají.

Z jednotlivých apoštolátních projektů mají velký význam ty, které jsou konány ve spolupráci s dalšími větvemi dominikánské rodiny. Jako konkrétní příklad bych jmenoval nakladatelství Krystal OP a knižní apoštolát, kde jsem velmi vděčný dominikánskému laikátu za to, že on je vlastně tahounem tohoto díla; zde je vidět mnohé, co se povedlo, což je jistě důvod k díkům a tak trochu i k chlubení.

V oblasti společného života komunit, i když jsem to nazval před chvílí jako jednu z největších obtíží, se nedá přehlédnout, že už se mnohé také podařilo. Někteří bratři byli schopni se vnitřně zapojit do společného života, víc objevujeme, v čem vlastně společný život spočívá a na co je potřeba klást důraz. Díky tomu se některé nezbytné a dobré věci zaběhly a podařilo se překonat mnohé nesnáze. Je pro mě určitým překvapením, že se to lépe podařilo v některých menších komunitách, zatímco komunity větší, i díky tomu, že mají mnohem rozsáhlejší a mnohotvárnější působení, nejsou jako společenství natolik semknuté.

V neposlední míře, i když se o tom zmiňuji na posledním místě, se mnohé udělalo v oblasti hmotných oprav. Zde patří dík jak předchozímu syndikovi provincie

otci Vojtěchu Soudskému, tak mému předchůdci otci Dominiku Dukovi, současnému královéhradeckému biskupovi. Většina našich objektů, které nám byly od roku 1990 vráceny, prošla generální opravou, i když ještě ne všechny dostatečně a i ty, které prošly, už potřebují různé drobnější opravy. Sám víte, že starost o věci materiální, o domy, je nekončící příběh.

Další radostí pro mě v současné době je, že se rysují znovu větší možnosti reálné spolupráce se slovenskými dominikány. S těmi nás spojuje nejen jazyková blízkost a společný kus historie, protože dominikáni na Slovensku jsou organizačně samostatní až od roku 1997, ale i mnohá osobní přátelství vytvořená během let společného života studentů v Olomouci. To jsou skutečnosti, které jsou příslibem pro budoucnost, a i když, jak už jsem řekl před tím, se nedá odhadovat budoucnost, je zde důvod k naději.

Jak hodnotíte náboženskou a společenskou situaci v Čechách a na Moravě? Proběhlo sčítání lidu. Věříte v čísla? Jaké hlavní úkoly a cíle považujete pro působení řádu u nás např. v horizontu 10 let za klíčové?

Jaké cíle a priority si kladete s třetím řádem?

Je pravdou, že naše země je velmi sekularizovaná, je tu málo oblastí, které lze nazvat tradičně religiozními. Na druhé straně to dává šanci pro oslovování lidí, kteří byli ve svém životě mnohdy zcela bez kontaktu s náboženskou tradicí. Setkáváme se tu s opravdovým hledáním a nakolik sami žijeme opravdově, natolik můžeme na opravdové hledání odpovědět.

Co se týká statistiky, v čísla zas tak příliš nevěřím, mimo jiné proto, že tam záleží nejen na způsobu zpracování, ale především na způsobu zadání vstupních údajů. To, jak se lidé v rámci sčítání lidu hlásili k jednotlivým církvím a náboženským společnostem, je natolik neurčité, že se z toho nedá vyčíst příliš mnoho jasných výsledků. Neříkám, že žádné, ale je opravdu dost ošemetné dělat na tomto základě nějaké velmi dalekosáhlé závěry. Z těchto důvodů nepřikládám těmto číslům až tak velký význam, i když také dost vypovídají.

Pro dalších deset let vidím jako klíčové pro působení řádu u nás kladení většího důrazu na duchovní kořeny a modlitbu a na znalost skutečného prostředí a skuteč-

ných radostí a starostí běžných lidí, protože z toho vyrůstá opravdovost. Samozřejmě je potřeba, aby se to dělo zdravým způsobem, bez přílišného zdůrazňování zavádějících skutečností, především sklouzávání do oblasti příliš emotivní tak, jak je to charakteristické pro některá duchovní hnutí, která se z tohoto hlediska někdy ocitají až na samém okraji katolicity. Dále je potřeba více se věnovat problému vzájemnosti a společného života, protože v situaci stále rostoucí izolace lidí, někdy i díky množství techniky, která nás až pohlcuje, má opravdovost společného života nesmírný význam, a to nejen pro nás samotné, ale i pro ty, kterým sloužíme, a je zároveň velkou službou v této někdy příliš atomizované společnosti. Jako třetí důraz bych jmenoval otázku spolupráce v rámci dominikánské rodiny, v rámci různých spiritualit v katolické církvi a v dalších rovinách až po celkem běžnou a velice důležitou spolupráci s každým člověkem, který se chce podílet na něčem dobrém. V neposlední řadě jde z hlediska dominikánů o spolupráce v oblasti církevní a ekumenické. Další, čtvrtá otázka, na kterou je potřeba klást větší důraz a o které jsme nedávno společně hovořili, je otázka působení mezi mladšími generacemi, kde, nakolik se nám to jeví, je možné udělat velmi mnoho. Bylo by potřeba intenzivněji působit zvláště mezi mládeží středoškolskou, kde se nám zdá, že je péče o ni poněkud zanedbávána, na rozdíl od oblasti akademické, tedy oblasti vysokých škol, kde potřebná péče začíná být už celkem pokrytá, i když nikdy to nebude úplně.

S tím souvisí i otázka, jaký cíl a priority si kladu s třetím řádem, tedy správně s laickými (i kněžskými) sdruženími svatého Dominika. Zde bych položil důraz na tři skutečnosti. První z nich je větší vzájemnost jednotlivých sdružení, tj. větší lidský kontakt, zvláště v případě větších sdružení i cestou setkávání v menších skupinkách, které umožňují hlubší osobní vztah, větší vzájemnou pomoc. Druhá je hlubší ponoření se do církevní tradice v oblasti jak naukové, tak i v otázkách duchovního života. Troufám si říci, že zde je naším posláním zdravý konzervativismus, bránící se extrémům, do kterých je příliš snadné upadat, ale které většinou plodí více problémů než pozitivních výsledků. Třetí skutečností je působení v běžném nevěřícím prostředí. Je důležité, aby se tyto skupiny nestahovaly samy do sebe a aby setkávání, studium, společná modlitba a další prvky sloužily k vzájemnému povzbuzení a k načerpání sil, ale je také třeba, tak jak to vyplývá z laického povolání, aby zde byl život uprostřed světa, a to mnohdy světa nevěřícího – aby zde byla spolupráce s lidmi dobré vůle, působení v oblasti hospodářské

a politické, tak jak je to klasickým posláním laiků, s důrazem na vnášení již pevných, zakořeněných hodnot, tak jak je to charakteristické pro naši tradici. Tyto zakořeněné hodnoty neznamenají nějakou strnulost, ale spíše pevná východiska, na jejichž základě je možné přijímat aktuální podněty a výzvy.

Nedávno odstoupivší generální magistr řádu Timothy Radcliffe OP v rozhovoru, který byl uveřejněn i v revue Salve⁵, říká, že by církev vedle různých prohlášení a upozorňování na to, co člověka ohrožuje (např. různé etické otázky spojené s biotechnologií), co člověk má a nemá, měla i aktivněji vstupovat do dialogu v těch místech, kde se právě o tyto nejproblematictější otázky dneška bojuje, kde se tyto otázky objevují a tvoří. Snaží se o něco podobného někdo z české provincie?

Zde jsme vždycky vázáni na to, jaké má kdo obdarování, protože v této oblasti se dají vymýšlet různé programy, ale pokud dotyční lidé na to nemají talenty dané od Boha a určitou píli, tak tyto programy nic nepomohou. Jako konkrétní příklady naší angažovanosti v této oblasti bych uvedl jednak snahu některých bratří, především z plzeňského konventu, v oblasti ochrany lidského života od jeho početí a snahu jednoho bratra z olomouckého konventu, který je zároveň lékařem, angažovat se v oblasti medicínské etiky na rozhraní biologie, medicíny a teologie⁶. Takže tyto aktivity u nás jsou, i když zároveň do značné míry omezené tím, že v daném počtu není mnoho bratří s tímto speciálním nadáním.

Předcházející otázku bych rád ještě trochu rozšířil. Když někdy potkávám v gotickobarokní Praze nebo Olomouci bratry dominikány oblečené do krásného působivého hábitu, tak si nejprve vychutnávám dokonalý estetický zážitek, ale po chvíli mě vždy napadne, že přeci sv. Dominik nosil oblečení v tehdejší době úplně běžného klerika resp. kanovníka. Není tato „kontrakultura“ (zosobněná hábitem) dokonce v protikladu k Dominikovu způsobu působení „žít jako kacíři, ale učit jako církev“?

Je důležité, že v dnešní době roste význam symbolů. Jsme lidé spíš už vizuální než audiální (sluchové) kultury, a proto i otázka hábitu má své poslání. Hábit má význam pro nás samotné, protože nám stále připomíná, kým jsme a že by tomu měl

odpovídat náš život, chtět nechtět je tak i určitou brzdou ve chvíli, kdy bychom se měli tendenci chovat ne zrovna náležitým či vhodným způsobem. Na druhé straně je hábit také znamením pro druhé lidi, znamením, které někdy provokuje a které někdy vede i k nepříjemným reakcím. Stále je potřeba pamatovat na to, že hábit je prostředkem a jedním ze znaků, nikoli podstatou a cílem řeholního života. Proto i používání hábitu – kromě praktických ohledů, které jsou do značné míry vyvolány sice krásnou, ale dost nepraktickou bílou barvou našeho hábitu – je třeba přizpůsobit ohledům pastoračním, ohledům na to, co je možné pro lidi, k nimž jdeme a kterým chceme sloužit. Mohu v této souvislosti potvrdit, že – obecně vzato – celosvětově důraz na vnější symboly spíše roste než ubývá. K těmto symbolům v našem řádu patří i nošení hábitu, společná liturgie včetně různých liturgických detailů a další společné klasické prvky našeho života.

Těmito úvahami kroužíme okolo velice důležitého aktuálního tématu, s kterým se konfrontuje zvláště naléhavě dnešní člověk, dominikána jistě nevyjímaje. Jde o problém identity, přesněji o problém její absence. V čem je podle Vás zakotvena specifická identita dominikána či dominikánky na začátku 21. století? Otec biskup Dominik Duka OP by možná analogicky ke své teorii, že žádná specifická dominikánská spiritualita neexistuje, popřel i existenci nějaké specifické dominikánské identity. Jaký je Váš názor?

Ne nadarmo se říká, že kolik lidí, tolik názorů. Zde se budu lišit od Vámi citovaného názoru svého předchůdce, otce Dominika Duky. Já jsem přesvědčen, že dominikánská spiritualita existuje; nikoli ovšem tím způsobem, že by existoval nějaký prvek, který by byl typický, základně pouze dominikánský nebo na němž by dominikánská spiritualita převážně spočívala. Podle mého chápání je dominikánská spiritualita charakterizována nikoli jedním prvkem, ale vyváženým složením více prvků. Konkrétně jsou to: společný život, evangelní rady, společné slavení liturgie, důraz na vnitřní modlitbu a kontemplaci, důraz na studium a zachovávání monastických (mnišských) observancí. Těchto šest prvků spojených s posláním řádu, tedy s kázáním v tom obecném slova smyslu, což je vlastně prvek sedmý, tvoří ve své vyrovnanosti specifický charakter našeho řádu. Jinak řečeno, právě tato skutečnost nezbytných sedmi prvků, kde k podstatě našeho poslání a naší spirituality patří to, že žádný z nich nemůže chybět, a snaha o vyrovnanost mezi nimi, i když

jdou ve svých důsledcích částečně jeden proti druhému, jsou to základní, co dělá dominikánskou spiritualitu tím, čím je. V tomto ohledu jsem přesvědčen, že dominikánská spiritualita existuje. Projevuje se samozřejmě u různých jedinců odlišným způsobem podle toho, který ze základních prvků je jim více vlastní a v čem se osobně více rozvíjejí, ale myslím si, že to nikdy nemá vést až k takovému oslabení či popření některého z těchto základních prvků, že by se prakticky vytrácel ze života.

S ohledem na začátek 21. století bych položil důraz na ty věci, které právě zazněly na generální kapitule. První věc je poslání ve světě, který se vyznačuje globalizací, vnášením etického, a především také náboženského, božského prvku do tohoto spojování lidí, protože bez božského prvku není možné dostatečně poznat, co vlastně člověku prospívá. Druhá věc je otázka studia a kázání, které vyrůstají z Božího milosrdenství a chtějí je předávat, a třetí je otázka společného života, který je velkým znakem a velkou potřebou v tomto světě.

Byla řeč o samých „velikých“ či přímo „generálních“ tématech a proto bych rád rozhovor zakončil naopak jednou zcela osobní otázkou. Z jakých zdrojů při své náročné a odpovědné práci jako provinciál čerpáte další sílu, povzbuzení, když se něco nepovede, nebo jednoduše když je Vám z různých příčin smutno? Na tuto otázku se dá celkem elegantně a jistě i pravdivě odpovědět, že Vás posiluje evangelium, Pán Ježíš, sliby... Podobné otázky se kladou často a zmíněné byť pravdivé odpovědi (možná právě proto) působí jako fráze. Přesto jsem otázku položil a to s nadějí, že Vaše odpověď jako fráze, či jako rychlé odbytí s pomyšlením „co mi ten redaktor leze do soukromí“, nedopadne...

Odkud čerpám, když je mi smutno? Z různých zdrojů, protože situací, kdy je mi smutno, není zrovna málo a jsou hodně rozmanité. Je několik hlavních zdrojů, kde čerpám sílu.

Za prvé je to liturgie. Můj život je už od dětství hodně poznamenaný vztahem k liturgii. Liturgie je dění, kde primární je působení Boží, je to tedy prostor, který je pro nás již jaksi předpřipraven a my do něho vstupujeme a svým osobním přístupem a podílením se na liturgii jej dotváříme. To mě přitahovalo již od mého dětství a neopustilo dodnes. Liturgie je pro mě jedním z největších zdrojů síly; neříkám, že to musí být takto pro každého, ale pro mě je to zdroj číslo jedna.

Druhým zdrojem je osobní modlitba. Zvláště v těžkých chvílích se snažím přijít do kaple a v tichu a samotě se modlit, a to mnohdy doslova celým tělem, kdy klečím nebo ležím na podlaze s vědomím své slabosti a nízkosti a vylévám před Kristem přítomným ve svatostánku své srdce. Jsou to chvíle, které se nedají popsat lidskými slovy. Ne vždycky je možné cítit nějakou zřetelnou úlevu hned, ale prakticky vzato jsou to chvíle v mnoha případech zcela rozhodující proto, abych dokázal sebrat sílu znovu začít dělat to, k čemu jsem tady a k čemu mě bratři vybrali, i když jsem to původně nechtěl vzít, protože jsem přesvědčen, že to přesahuje mé schopnosti a mé síly. Tím víc si také uvědomuji, jak můj život záleží na Boží síle, a ne na tom, co sám dokážu. Bez této božské síly vycházející především ze svatostánku a z eucharistické adorace bych si svůj život a možnost dalšího působení vůbec nedokázal představit.

Tím třetím, nezanedbatelným prvkem, je lidská pomoc a lidská vzájemnost. Zde má pro mě velký význam, že jsou bratři, o které se mohu opřít, že jsou bratři, kteří rádi za mnou přicházejí s tím, co se jim podařilo, i s tím, co se jim nepodařilo, a že tyto věci společně sdílíme. Většinou jsou to bratři z komunity v Praze, kde žiji, ale nemalou roli zde hraje i můj vikář Vojtěch Soudský. Právě v jejich lidské pomoci, že vyslechnou moje – a někdy se může zdát až beznadějně nářky nebo moje stěžování, že mě dokáží ukázat, nakolik je můj pohled často příliš jednostranný nebo zkreslený, že umí poukázat na jiný aspekt, který zanedbávám, i v tom, že prostě starosti nesou se mnou, že se za ně můžeme společně modlit, v tom je pro mě nesmírná pomoc. Samozřejmě tu hraje roli i společenství, které je v dominikánské rodině, a síla jeho modlitby. Víím, že někteří se za mě modlí zcela konkrétně, a je mi to velikou pomocí, zvláště třeba modlitební podpora a záštita v našich kontemplativních komunitách. Takže i zde se spojují prvky Boží a prvky lidské, ale tam, kde jde o něco velkého, tak tam je vidět, že prvky Boží mají jednoznačnou převahu. To také ukazuje, jak veliký je Bůh a že pokud se snažíme o dobro, snažíme se ho držet a neutíkat příliš po svých vlastních výmyslech, tak je vždycky naděje do budoucna. Snad bych tímto zakončil a doufám, že moje osobní vyznání může povzbudit i jiné.

Děkuji za prostor, který jste si, otče provinciále, udělal ve svém nabitém programu pro Salve a mé otázky.

Rozhovor připravil Norbert Schmidt v Zadních Zborovicích v srpnu 2001.

Poznámky redakce

- 1 DUKA, Dominik, Kapitula zlomu (podle rozhovoru s DD zpracoval T. Š. Weiss), in: Salve 3'92 str. 61.
- 2 Rozhovor s novým generálním magistrem a další texty z kapituly čtete v OPusculum 9/2001, str. 18., nebo přímo na internetové stránce <http://www.dominicains.ca/providence>.
- 3 NĚMEC, Damián, Krátká zpráva o generální kapitule, in: OPusculum 10/2001, str. 22.
- 4 Bližší informace o problematice inkvizice čtete v Salve 3'92 na str. 9: DUKA, Dominik, Španělská inkvizice.
- 5 RADCLIFFE, Timothy, Budoucnost (rozhovor s generálním magistrem dominikánů vedl Guillaume Goubert). in Salve 2'01, str. 6.
- 6 Zmiňovaný bratr se jmenuje MUDr. et Mgr. Václav V. HARTOŠ OP a v současné době pracuje na dvou zajímavých spolu souvisejících projektech. Snaží se o zřízení Centra Downova syndromu v olomoucké Fakultní nemocnici a současně plánuje zřízení Rehabilitačního a relaxačního centra na faře v Dubanech pro rodiny dětí, které trpí stejnou nemocí.

Damián Němec OP (nar. 1960) je asistentem kanonického práva na Právnické fakultě a Cyrilometodějské teologické fakultě UP v Olomouci. V roce 1996 získal licenciát na Papežské teologické fakultě ve Wroclavi práci na téma Vývoj české dominikánské provincie v letech 1905-1948. V současnosti dokončuje doktorandskou práci s názvem Rozwój Czeskiej Prowincji Dominikańskiej w latach 1948-1997. Publikuje překlady církevních dokumentů a články z oblasti řeholního práva a z oblasti vztahu mezi státem a církví (především v Revue církevního práva). Provinciálem českých a moravských dominikánů je od ledna 1998.

Martin Schmied

Život S. M. Braita OP

Josef Brait se narodil 14. června 1898 v bulharském Ruščuku jako nemanželský syn italské hraběnce Klementině di Brait a železničnímu inženýrovi Franciscu Mayerovi, který byl pro svou protirakouskou činnost vypovězen z jižních Tyrol do Prahy. Nakonec ztratil místo ve státní službě. Odešel tedy do Bulharska, kde se právě začínalo s masivní výstavbou železniční sítě. Právoplatný manžel Klementiny Maximilianus, ani samotná Klementina, se k dítěti nehlásili. Jak otec, tak matka byli rakouské národnosti, pocházeli ze Salorna v Tyrolsku. Oba dva rodiče se hlásili ke katolické víře. Josef Brait byl pokřtěn knězem Stephanem Gyorgyem 23. června 1898 v kapli francouzských pasionistů.¹

Opuštěného chlapce se ujali manželé Merhautovi, se kterými se přestěhoval do Čech. Nejprve pobývali v Lokti, v roce 1902 se přestěhovali do Uhřetěvsi. Nicméně rodinu postihla tragédie, protože pan Merhaut v roce 1907 zemřel. Rodina se dostala do finanční nejistoty. Prostřednictvím bratrance svého zemřelého otce, dominikánského převora P. Odila Pospíšila, putuje Brait ve svých deseti letech do pražského sirotčince sester dominikánek, nesoucího název „U pražského Jezulátka“, kde stráví dva roky života.¹ Odsud se přesouvá do dominikánského juvenátu, kde je chlapcům zdarma poskytována strava a bydlení po dobu gymnaziálních studií. Chlapci zde pospolu žijí pod vedením mladého kněze, mimo své studijní povinnosti na gymnáziu se ve volných chvílích věnují sportu a dalším koníčkům. Jejich druhým domovem se stává kostel, kde po dobu pobytu pomáhají jako ministranti. Po maturitě, pokud se budou cítit povoláni k řeholnímu životu, mohou chlapci přestoupit z juvenátu rovnou do dominikánského noviciátu.³ V tomto klíčovém období vývoje osobnosti Brait v prostředí, které zastupovalo rodinné zázemí, zdomácněl. Jeho život bude od tohoto období existenciálně spojen s řádem Otců Kazatelů. Nemám na mysli pouze materiální stránku věci, ale především hledisko duchovního stavu a vývoje.

Během juvenátu studoval Brait v letech 1909 – 1915 na císařsko-královském Akademickém gymnáziu v Praze. Zachovalo se vysvědčení ze sexty, kterou navštěvoval od 16. září do 22. listopadu 1915. Z jeho vysvědčení vyplývá, že nedosahoval příliš lichotivých výsledků. V jazyce latinském, německém a v tělocvi-

ku byl jeho výkon ohodnocen jako dostatečný, v jazyce českém (jakožto jazyce vyučovacím), jazyce řeckém, zeměpise, dějepise, zoologii a matematice jako dobrý a velmi dobrých výsledků dosáhl pouze v náboženství a chování.⁴ Jedná se o vysvědčení na odchodnou, protože jako sedmnáctiletý podléhal Braitu ve válečném stavu odvodu k vojenské službě. Nicméně odvodovou komisí byl tento korupulentní chlapec, u kterého v dospělém věku ukazovala ručička váhy úctyhodného čísla sto dvaceti kilogramů, zproštěn vojenské služby.

Posledního dne roku 1915 vstupuje do dominikánského noviciátu, podle patro-na dne přijetí je mu uděleno řádové jméno Silvestr. Nedokončenou sextu ukončil za rok soukromě. Necelý rok po ukončení noviciátu, dne 21. 11. 1916 vykonal časné sliby. Po absolvování dvouletého studia filosofie na olomouckém „studiu provinciale” složil roku 1919 věčné sliby. Braitu si v tomto období vedl čtenářský deník, seznámil se s pracemi církevních otců, středověkých scholastiků, ale také se soudobou českou literaturou, převážně prozaickou. Z jeho vlastních prací můžeme usuzovat na výčet nejoblíbenějších autorů, mezi jmény nacházíme Aristotela, sv. Augustina, sv. Tomáše Akvinského, sv. Bernarda, mistra Eckharta, sv. Terezií z Avily a sv. Jana od Kříže. Svě dosavadní znalosti v tomto období svědomitou prací neustále rozšiřoval. Tato píle ve věcech teoretických, ale především svědomitě vedený, ba přímo vzorný řádový život, přinesly ovoce.

V roce 1920 byl mladý Silvestr vybrán ke studiu filosofie a apologetiky na nejslavnějším řádovém učilišti, na Angeliku v Římě. Po úspěšném studiu se vrací 21. července 1922 do svého domovského kláštera u svatého Jiljí v Praze. Dne 10. září téhož roku je pak biskupem Sedlákem vysvěcen na jáhna. Arcibiskup Kordač rozhoduje svým listem dne 25. září 1922 o vysvěcení Braitu na kněze.⁵ Tento akt provedl opět biskup Sedlák, svěcení se konalo v témtě kostele, u svatého Jiljí. Braitu se tedy stává pastýřem, je nucen osvědčovat své nabyté vědomosti v každodenním styku s věřícími. Svě vzdělání by rád zakončil lektorskou aprobací. Na sklonku roku 1922 tedy odjíždí na studium do belgického Saulchoiru. Zdejší řádové učiliště usiluje o obrodu katolického duchovního života. Právě zde předtím působil Lacordaire, vědec, člen francouzské akademie věd, ale především neúnavný bojovník za obrodu duchovního života. Domnívám se, že právě Lacordaire představuje klíčovou postavu, která podstatným, ba rozhodujícím způsobem, ovlivnila Braitovo další životní a vědecké směřování.

Jean Baptiste Lacordaire se narodil v roce 1802 v Dijonu. Původně působil jako advokát, myšlenkově vyrůstající pod vlivem Voltairových a Rousseauových idejí. Později se však přiklonil ke katolicismu a roku 1828 se stal knězem. Na stránkách *L'Avenir* bojoval za svobodu tisku, svobodnou volbu náboženského vyznání a lepší sociální služby ze strany státu. Po zákazu *L'Avenir* v roce 1832 horlivě usiloval o svobodu slova. Od roku 1835 kázal v Notre Dame v Paříži. Svými kázáními si vybudoval obrovský vliv na mládež. Jeho kázání navštěvovalo průměrně 6000 lidí. Zasloužil se o znovuzavedení dominikánského řádu do Francie. Řád byl od roku 1790 ve Francii zrušen, v roce 1846 pak v Nancy opět obnoven. Z kazatelny vedl své slavné řeči obracející se na francouzský národ. Usiloval o akceschopnou armádu katolíků, kteří by probudili společenský život z letargie. V revolučním roce 1848 se aktivně účastnil revoluce jako člen Národního svazu. V letech 1850–1854 se stal vrchním představeným dominikánského řádu ve Francii. V roce 1861, rok před svou smrtí, se dočkal ocenění své celoživotní práce, když se stal členem Francouzské Akademie věd.⁶

V roce 1925 získal Braitó kýžený lektorát, ale především impuls pro vlastní vědeckou a životní cestu. Po návratu do Čech se ihned pouští do horečnaté aktivity. Puzen přáním učinit z bratří horlivé apoštoly, tak jako tomu bylo ve starokřesťanském období, kteří by šířili víru slovem a názorným osobním příkladem žité víry, totiž víry neustále zakoušené, osvědčované prací nikoliv na onom, ale především na tomto světě, připravuje plán na uskutečnění této bezesporu smělé a impozantní myšlenky. Tato idea se však neměla realizovat cestou politickou, ale kulturní. Ve Francii začal zásluhou dominikána Marii Vincenta Bernadota vycházet ve dvacátých letech časopis *La vie spirituelle*, který poskytl základní formální vzor Silvestru Braitovi pro kulturní činnost. Ano, měl to být časopis, který by poskytl věřícím podněty k hlubšímu duchovnímu a kulturnímu životu. Nicméně duchovních periodik vycházelo dostatečné množství, k nejvíce rozšířeným patřily např. Časopis katolického duchovenstva, určený převážně pro klérus a Růže dominikánská, která byla čtenářsky orientována spíše na širší lidové vrstvy.

Po svém příchodu do Olomouce začal Braitó svůj smělý plán ihned prosazovat. Největší problém, který bránil realizaci, představovala chudoba konventu. Materiální podmínky olomouckého kláštera byly velice špatné. Druhý problém spočíval v obavě z neúspěchu, která se zrcadlila jak ve strachu z finančního fiaska, tak především v obavách ze čtenářského nezájmu o periodikum. Nicméně za společné

asistence olomouckého převora Emiliána Soukupa a českého provinciála Václava Bubeníka (1863-1944), který vydal konečné svolení, se projekt realizoval. Václav Bubeník, od roku 1905 provinciál znovuobnovené České dominikánské provincie, nechtěl vydat svolení, snad z obavy kvůli překrývání pole působnosti s výše zmíněnou Růží dominikánskou, nicméně nakonec, po osobní prosbě olomouckého převora, s vydáváním časopisu souhlasil.⁷ Stejně tak učinila 14. ledna 1926 olomoucká Arcibiskupská konzistoř, i když s jistou nemalou podmínkou: „K podání ze dne 11. ledna 1926 důstojnému panu P. Silvestru Braitovi Ordinum Praedicatorum v Olomouci. Povolení žádané udělujeme, ale jest nutno, aby látka pro jednotlivé sešity připravená byla vždy předložena k předchozí cenзуře Arcibiskupské konzistoři.”⁸

Nyní se přihlásila o slovo důležitá, ale veskrze příjemná obava, týkající se samotného názvu časopisu. Z několika alternativ se definitivně ujal návrh Emiliána Soukupa, který pojmenoval časopis jménem *Na hlubinu*. Tento název vychází z Lukášova evangelia: „Když přestal mluvit, řekl Šimonovi: „Zajeď na hlubinu a spust' te sítě k lovu!” (Lk 5,4) Hlubina symbolizuje hojnost a dobrou úrodu, kterou Ježíš přislubuje Petrovi. Brait a jeho spolupracovníci slibovali tímto názvem svým čtenářům bohatost duchovního slova, které se jim zavázali pravidelně přinášet: „To chceme, to je účel nového časopisu. Chceme podávat soustavně nauku duchovního života, i když ji nebudeme ještě ze začátku zatěžovat výlučně vědeckým aparátem, ukazovat velkého a dobrého Boha, zopakovat povinnosti k němu, učit o ceně svátostí a milostí, ukazovat bratry, kteří se na hlubinách stali velkými a svatými. Budete slyšet o všech prostředcích prohloubení duchovního života.”⁹ První číslo vyšlo v březnu 1926 nákladem dvou tisíc kusů a zaznamenalo obrovský úspěch. Náklad byl velice rychle rozprodán, musel být tedy proveden dotisk. Zájem čtenářů s postupujícími čísly utěšeně narůstal, původní dvouměsíčník se tak dalšího roku proměnil v měsíčník, původní počet 56 stran vzrostl na 63.

Hned prvním číslem se revue, honosící se podtitulem „Časopis pro pěstování a prohloubení duchovního života”, obrátila k uznávaným křesťanským hodnotám, víře, mravnosti a odpovědnosti a snažila se o propojení těchto hodnot se současným společenským děním, o spojení autenticity prožitku víry s uvědomělou intelektuální činností v církvi, která by poskytovala vzor obecnému dění společenskému.¹⁰ Nejrozsáhlejší část každého čísla se nazývala *Zásady*, kde se kromě olomouckých dominikánů prezentovali zahraniční členové řádu, včetně generálního

představeného M. S. Gilleta a vydavatele revue *La vie Spirituelle* M. V. Bernadotta, ale také významní francouzští novotomisté Jacques Maritain a Reginald Garrigou-Lagrange. Z českých autorů zde vedle známých katolických literátů (Jaroslav Durych, Jakub Deml, Dominik Pecka) přispívali mimo jiné sociolog Bedřich Vašek a mladý kněz František Tomášek, pozdější kardinál a arcibiskup pražský.

Klasickou křesťanskou tradici (hagiografické legendy, starokřesťanské modlitby, patristická poesie) reflektovala Hlubina v rubrice nazvané *Texty*.

V oddíle, pojmenovaném příznačně *Pracovna*, se Braitó a jeho spolupracovníci věnovali komentářům k situacím, se kterými se setkali během vlastní pastorační činnosti. Apelovali však na mnohem více než jen četbu periodika: „Především žijte náš časopis. Bylo by smutným, aby naše slova měla zapadnout do duší neschopných života. Snažte se uskutečňovat slova a pokyny, které vám podáváme. Uvažujte o všem. Čtěte pomalu a pozorně. Nerozumíte-li, napište. Pište nám upřímně a přímo, čemu nerozumíte. Pište nám o radu v otázkách duchovního života, které se vám naskytou v životě i při četbě. Budeme zde odpovídat podobnými krátkými pokyny a radami a podávat náměty ke cvičení se v určitých ctnostech, k odstranění nedostatků.“¹¹

Spíše nepravidelně se v periodiku vyskytovala též rubrika *Život*, věnující se církevnímu dění, církevnímu umění, vztahu mezi uměním a morálkou, které představovalo jedno z Braitových nejoblíbenějších témat.

Rubrika *Žeň*, která se členila na *Žeň „Z duchovního života“* (vyskytuje se ve všech číslech) a na *Žeň „Z různých polí“* (vyskytuje se pouze v některých číslech), nabízela anotace, recenze a komentáře k novým pracím z teologie, filosofie, historie, hagiografie, estetiky a dějin umění. Podávala tedy čtenářům jakousi mapu na poli literárním, v některých číslech představovala čtenářům až na padesát knih najednou. Téměř všechny knihy si bylo možné písemně objednat.

Revue nechtěla být pouhou mrtvou literou, ale vybízela čtenáře k vlastním reakcím a námětům k další činnosti. Redakční *Hovorna* byla výsostnou Braitovou doménou. I když se jednalo o rubriku rozsahem malou, zaujímala téměř vždy maximálně čtyři strany, poskytovala Braitovi výchozí bod a pole ke všemu podstatnému, neboť vedle informací o nových redakčních záměrech, konání hlubinářských akcí, poskytovala čtenářům odpovědi na jejich dopisy, ať už anonymní nebo jmenovité, které neváhala uveřejňovat s úmyslem pomoci dalším čtenářům při řešení

problémů podobného rázu, ale v neposlední řadě i s úmyslem zvýšit popularitu samotného periodika.

Na konci prvního ročníku se redaktor pokusil o bilancování: „Končíme první rok bohatší o radostnou zkušenost a odhodlanější jít dále za vytčeným cílem. Zůstaňte nám věrni a přiveďte nám i své známé do naší rodiny. Děkujeme všem za lásku a obětavost, která nám umožnila překonat tvrdé finanční obtíže.”¹²

Braitto chtěl proměnit čtenáře Hlubiny v živé křesťanské společenství. Za svých doktorandských studií v Římě, kdy neustal ve své redaktorské činnosti a revue řídil na dálku, usiloval o zorganizování setkání čtenářů Hlubiny. První schůzka se konala 27. října 1929 v dominikánském klášteře u sv. Jiljí v Praze. Braitto zde nastínil svoji ideu vzniku obrodného nepolitického křesťanského hnutí, jehož periodikem se měla stát Hlubina.¹³ Apel se setkal s ohlasem, neboť úspěšná pražská schůzka se od své premiéry konala pravidelně. Ve městech, kde se vyskytovalo více odběratelů a čtenářů Hlubiny, se začaly konat samostatná setkání. Za necelý rok od první pražské schůzky, v srpnu 1930 se tak hlubinářského setkání v Praze účastnilo až na 4000 příznivců. Na tomto sjezdu byly zorganizovány třídní exercicie, což byly duchovní cvičení v duchu revue. Konaly se v červenci a v září pro ženy v Praze a v srpnu pro muže v Hájku. Prázdninové sjezdy se později proměnily v tzv. Náboženské týdny. Od roku 1935 se také konaly pravidelné hlubinářské pouti do Říma. Významným počínem se staly Vyšší náboženské kursy, které probíhaly v ročních přednáškových cyklech (jeden cyklus se skládal ze 16 přednášek). Přednášejícími byly povětšinou sami dominikáni. Přednášky se konaly jednou týdně ve větších městech – v Praze, Brně, Přerově, Opavě, Olomouci, Plzni, ale také Prostějově, Kladně, Zlíně, Uherském Brodě nebo Roudnici a v dalších menších městech.¹⁴

Z trosek redakčního archivu, který byl při sistaci olomouckého dominikánského konventu kvůli komunistické byrokratické mašinérii nenávratně zničen, se zachovaly statistické údaje o počtu odběratelů a recenzentů v letech 1936-1947, ze kterých si můžeme udělat obraz o popularitě periodika, viz. následující tabulka.¹⁵

Počet odběratelů a recenzentů časopisu Na hlubinu z řad kulturních institucí v jednotlivých zemích v letech 1936- 1947

ZEMĚ	ODBĚR. A REC.	ZEMĚ	ODBĚR. A REC.
Německo	137	Anglie	10
Francie	130	Španělsko	5
Československo	54	Holandsko	4
Itálie	42	USA	4
Belgie	24	Maďarsko	2
Rakousko	18	Polsko	2
Švýcarsko	17	Švédsko	1

Braitó se snaží ztělesnit své náboženství, být přítomen všemu ve světě a v dějinách. Myslí tak u sebe: „Hleďte, já věřím v Boha, jsem dobrým dělníkem na vinici Páně. Mám smysl pro lásku, miluji sport, vášnivě se zajímám o všechno, co se děje v této době, jsem šťasten, jsem dokonale člověkem. Má víra mne neodvádí od lidí, ale nese mne k nim a dává mi prožívat všechny lidské hodnoty, je naopak tvůrkyní hodnot. Chcete po mně, abych se ospravedlnil, nuže takové je mé ospravedlnění.“¹⁶

Úroveň myšlení teologického a filosofického vytváří spojitě nádoby, myšlenková bohatost jedné ovlivňuje druhou a vice versa. Tři roky po genezi Hlubiny se realizuje zásluhou Metoděje Habáně v roce 1929 další významný kulturní počín, vzniká čtvrtletník *Filosofická revue*, který si razí cestu na onom pomyslném kulturním nebi stejně důrazným způsobem jako jeho starší bratr, časopis Na hlubinu. *Filosofická revue* se hlásila k novotomistické filosofii, která se vracela k učení sv. Tomáše Akvinského a s jeho pomocí pak na poli filosofických disciplín vyjadřovala svůj vztah ke světu a víře.

K těmto dvěma periodikům se v roce 1934 připojila edice nazvaná *Vítězové*, která se orientovala na zobrazování životů velkých mužů a žen církevní historie a roku 1939 měsíčník *Výhledy*, reflektující soudobé dění v českém katolicismu. Vzniká edice *Krystal*, která vydává bezpočet nových duchovních titulů autorů zvukných jmen. V těchto edicích publikovali svá díla Josef Krlín, Zdeněk Kalista, Jaro-

slav Durych, Jakub Deml, Jan Čep, Albert Vyskočil a mnoho dalších, neméně významných autorů. Nedílnou vydavatelskou součást představovala díla patrogická, která byla Braitovou velkou láskou. Četl, vybíral, zadával překladatele, ale dílo zůstalo nakonec nedokončeno. V Krystalu se začaly tisknout klasické reprodukce největších malířských a sochařských děl. Tímto aktem vyhlásil Brait boj proti kulturnímu kýči a nevkusu. Vedle nesmrtelných velikanů světového umění (Fra Angelico, Dürer, Botticelli, Michalangelo, El Greco, Goya, Velásquez, Rembrandt) dostávalo prostor i umění moderní, zastoupené jmény Menšíka, Krejsy, Strnadela, Michalíka, Saxla a mnoha dalších. Podobně jako v případě předchozí produkce se začínalo s malými náklady a končilo se v nákladech téměř statisícových. Tisklo se barevně v Olomouci, v České Unii a na Smíchově v Praze. Vše ovšem předpokládalo vedle tiskového zázemí především souhlasy žijících autorů nebo souhlas osob či institucí disponujících autorskými právy.¹⁷ Zdeněk Kašička s úsměvem vzpomíná, jak bylo vydáváno svolení na několik stovek reprodukcí, aby se jich ve skutečnosti vytisklo několikanásobně větší množství.

Nemůžeme zapomenout na *vydání Teologické summy* sv. Tomáše Akvinského v letech 1932-1940, jediného překladu tohoto monumentálního díla do českého jazyka. Zpočátku vycházelo formou osmi sešitových archů pětkrát do roka. Nejprve se zde vyskytovala obava z nedostatečného zájmu, proto se vypisovala subskripce stálých odběratelů. Jakmile bylo jisté, že celé dílo bude dokončeno, přijímaly se objednávky na hotové dílo v knižní podobě. Dílo bylo vydáno nákladem 2000 výtisků v šesti svazcích. Jako přílohu pak čtenáři obdrželi slovníček s 125 slovy, jejichž překlad z latiny mohl působit poněkud obtížným dojmem.¹⁸

Nutno však podotknout, že bez finančních zdrojů, plynoucích z prodeje výtisků úspěšné Hlubiny, by se žádný z následujících projektů nemohl vůbec uskutečnit. Po ekonomické stránce fungovalo vše bezchybně, což bylo především zásluhou Reginalda Dacika, který se jako syndik staral o ekonomickou činnost. Při své návštěvě pochválil řádový generál Gillet místní vydavatelskou redakci za skvělou práci následujícími slovy: „Je vás pět a děláte práci za padesát.“¹⁹ Můžeme pouze litovat, že tato úspěšná aktivita byla po více než dvacetileté existenci koncem roku 1948 násilně přerušena. Je to obrovská škoda tím spíše, že Brait a Habán rozhodně nebyli koncem čtyřicátých let za zenitem svých vědeckých možností a lidských sil.

Brait se na konci dvacátých let vedle práce vydavatelské a kazatelské věnoval dále také studiu. V roce 1928 odešel na doktorandské studium teologie do Říma, které 6.5. 1930 úspěšně ukončil. Téhož roku pak po návratu začal vyučovat na olomoucké teologické fakultě východní teologii a mystiku. Studenty vyučoval až do nešťastného roku 1950, který se stal pro Braitu počátkem osobního utrpení, způsobeného nespravedlivým rozsudkem a desetiletým vězněním.

V letech 1933-34 se pak v Praze stává ředitelem řádových misí. Mimo jiné podnikl s budoucím pražským arcibiskupem Beranem cestu za volyňskými Čechy.

V této době hodně kázal. S tím bylo spojeno cestování: mimo hlavní osu Praha - Olomouc - Brno kázal v Sušicích, Pelhřimově, Kutné Hoře, Uherském Brodě, Zlíně, Ostravě, Roudnici, Litoměřicích a v mnoha dalších českých a moravských městech, městečkách a vesnicích. Nicméně nejlépe se cítil v Olomouci.

Když byli v listopadu 1939 uzavřeny vysoké školy, postihl tento akt i olomouckou teologickou fakultu. Podařilo se však obnovit činnost kněžského semináře. Brait se v období od letního semestru 1939/1940 do letního semestru 1945 stává ředitelem Arcibiskupského teologického studia.

Olomouc stála v období před 2. světovou válkou v čele kulturního dění a přispěl k tomu svojí publikační činností výraznou měrou olomoucký dominikánský konvent. Kulturní vření se realizovalo také formou „Společnosti pro současnou kulturu“, kterou tvořily olomouctí intelektuálové, mezi nimiž nacházíme J.L. Fischera, B. Václavíka, O. Králíka, Metoděje Habáně, Vymětala, T. Vodičku. Scházeli se k pravidelným schůzkám, před jejichž konáním byl vždy určen referent, který přednesl příspěvek, po němž následovala diskuse. Témata se volila z oblasti filosofické, teologické, politické a literární. Na základě výčtu uvedených jmen se můžeme domnívat, že debaty probíhaly mnohdy bouřlivě, čemuž odpovídá profesní a ideová různorodost diskutujících. Můžeme však pouze litovat, že se nezachovaly žádné dokumenty, které by ilustrovaly tento zajímavý počín.

Za okupace pak tyto schůzky probíhaly v ilegality. K společnosti se připojily další významní jedinci, mezi nejznámější patřili šéfredaktor Našince Josef Řezníček, Leo Gruber, který pomáhal Čechům odeslaným na nucené práce do Říše, přednosta dětské kliniky v Olomouci Mores, spisovatelé Jaroslav Durych, Jan Čep, Jakub Deml, Jan Zahradníček a další. Brait a Durych plánovali po ukončení války vydání katolického lexikologického slovníku.²⁰

S Durychem se Braitto znal už dříve. V roce 1928 podnikli spolu s Emiliánem Soukupem několikatýdenní cestu po Španělsku. Jaroslav Durych pak ve své Pouti do Španělska vzpomíná na Braitu jako na humorného, ale neuvěřitelně nepraktického člověka.

V roce 1948 se Braitovi dostalo cti stát se provinčním ředitelem „Třetího řádu bratří a sester řádu kazatelského ve světě žijících“, jehož tradice sahá hluboko do 13. století. Třetí řád se přidržuje stejného cíle jako řád první a druhý: heslo „Contemplata aliis tradere“ bychom si mohli představit jako trojúhelník, jehož tři vrcholy tvoří studium, liturgie a apoštolát. Jinak řečeno, poznatky získané studiem, posvěcené vytrvalou modlitbou, předávat dalším formou neúnavného apoštolátu slova a činu. Podle statistických údajů dosahoval počet členů třetího řádu téměř 3000 členů, organizovaných přibližně ve 100 místních sdružení. Mnoho členů řádu tvořili právě výše zmiňovaní „hlubináři“.

Nicméně další plánované akce už Braitto nestihl realizovat. Společenský vývoj po únoru 1948 nevěstil pro církev nic dobrého. Co platí pro obecné záležitosti, platí stejnou měrou i pro záležitosti konkrétní. Vydávání Hlubiny bylo zastaveno na sklonku roku 1948. Od prvního ledna 1949 se pak úředně likviduje nakladatelství Krystal. Braitto nebyl překvapen, budoucnost společenského vývoje a nejistotu svého vlastního osudu s ním spojenou předpokládal. Při instalaci dr. Matochy na olomoucký arcibiskupský stolec 2.6. 1948 byli obřadu přítomni zástupci vlády. Průvodu městem a slavnostní mše v lavici olomouckého domu se účastnil též ministr Nejedlý. Matocha jmenoval Braitu svým zpovědníkem. Nicméně rok poté se ukázalo, že se ze strany komunistů jednalo o pouhý taktizující a bezesporu falešný manévr, neboť arcibiskup Matocha začal být hlídán ve svém arcibiskupském sídle tajnou policií.²¹ Braitto měl možnost emigrace, se svými rozsáhlými teologickými znalostmi by se úspěšně uplatnil jako profesor na některé řádové univerzitě v cizině, ale v žádném případě se nechtěl stát nesvědomitým pastýřem, neboť zde měl své stádo, své ovečky, se kterými chtěl zůstat až do konce. Braitto jednal vždy na základě žité víry, emigrace by pro něj znamenala rezignaci, která neodpovídala za žádné situace jeho osobnímu přesvědčení. Věřil, že zlá doba posílí církev, po temnotách přichází opět dny světlých zítřků.

Kláštery se staly již od léta 1949 předmětem zvýšeného zájmu Státní bezpečnosti, která svým způsobem přispívala k uskutečnění záměrů církevní politiky KSČ. Koncem roku dostali pracovníci církevního oddělení Státní bezpečnosti pokyn

vybrat několik „nejreakčnějších církevních představitelů“ mužských řádů. Některé už dříve Bezpečnost uvěznila, u jiných použila provokací. Intenzivně je vyslýchala, když v březnu 1950 přišel další pokyn – vybrat deset vyslýchaných a připravit je k procesu. Konečný výběr schválil Čepička.²²

Dne 17. 3. 1950 zatkla Braita v olomouckém arcibiskupském paláci Státní bezpečnost. Příštího dne byl odvezen do vězení v Praze–Ruzyni, kde absolvoval šestnáctihodinový výslech, spojený s neurvalým násilím. Pak přišel na řadu Pankrác, kam byl spolu s dalšími řeholníky přemístěn 1. 4. 1950. O dva dny později se konal nechvalně známý monstrproces s deseti katolickými kněžími. Ve středu před zeleným čtvrtkem, během kterého si všichni křesťané připomínají utrpení Kristovo, vynesl Nejvyšší státní soud rozsudek. Silvestr Braito byl v této legislativní vraždě odsouzen za vlastizradu a špionáž. On, který se celý život snažil prosazovat ideu nepolitického katolicismu, musel vyslechnout, že usiluje o politické podvracení republiky. Jako člen řádu, jehož členové se zavazují slibem chudoby a nevlastní tedy téměř žádný osobní majetek, byl nařčen ze snah o usilování znovuzavedení kapitalismu.

V noci ze 13. na 14. dubna a později 27. dubna byly pak rozsáhlou policejní akcí, nazvanou Státní bezpečností krycím jménem Akce K, vyklizeny kláštery a řeholníci byli převezeni nákladními auty do centralizačních klášterů v Broumově, Želivě aj. Sistace klášterů se dala předpokládat. Proces s katolickými hodnostáři představoval vlastně ideologickou akci, která měla za úkol připravit národ na následující události. V této propagandistické kampani byli představitelé řádů líčeni jako agenti Vatikánu, nacistů, imperialismu apod. K přípravě na budoucí internaci kněží, která se realizovala jako vedlejší doprovodný akt procesu, patřila také rozsáhlá štvaniice na stránkách Stráže lidu a Lidových novin, rozhlasu a filmu. V jednom z komentářů k druhému dni procesu s řádovými kněžími napsali Lidové noviny: „V sobotu ráno pokračoval proces s desíti řeholními kněžími výslechem profesora bohosloveckého učiliště v Olomouci a člena dominikánského řádu, který je známým publicistou. Před válkou již vydával knihy, v nichž vychvaloval středověkou inkvizici.“²³ Zdeněk Kašíčka ve své práci tvrdí, že nic takového v žádné z Braitových knih ani publicistických příspěvků nenajdeme. Musíme však dát v tomto případě za pravdu Lidovým novinám, neboť Silvestr Braito se ve své Horvorně otevřeně, v příspěvku příznačně nazvaném Duch inkvizitorů, vyznává: „Že se tím bojuje proti redakci, že jsme dominikáni, inkvizitoři s vykasanými rukávy?

Za to se nestydím. Kdo falšuje peníze, toho zavíráte, na falšovatele pravdy, nejsvětějšího statku, těžko najít dostatečná muka. Proto středověk kacíře hubil. Jak by si svět oddechl i dnes, kdyby vám ti inkvizitoři pomohli od všelikých těch nestoudných kupčků s pravdou. Inkvizice zase jednou obživne a bude fungovat v Praze na Staroměstském náměstí!"²⁴

Silvestr Braitó si svůj patnáctiletý trest přichází odsedět nejprve na Mírov, kam se později ještě dvakrát vrátí, do Valdic, přes Pankrác na pět let do Leopoldova, kde musel odvádět velice těžkou manuální práci při bourání kostela. Ředitel věznice mu nabízí místo rektora semináře, ale Braitó se slovy: „Musel bych si nejprve naplít do obličeje“, odmítá. Dalšího dne je převezen znovu do Valdic, následoval Pankrác, opět Valdice, Mírov, pak pobyt v nemocnici v úplné separaci, návrat do Mírova a Leopoldova. V roce 1957 se dostává na Mírov, ale jeho zdravotní stav se neustále zhoršuje, trpěl kýlou, vysokým krevním tlakem a srdeční nemocí. Neztrácel však naději na opětovné vítězství dobra: „Drazí bratři, vy se smějete, ale je v tom i poučení pro nás. Jsme ve vězení, to je zlá věc, nesporně. Ale uvažte, že se o nás starají, najíst dostaneme. Jídlo není valné, to je pravda. Ale leckomu vězeňská dieta prospívá. Nejedni si vyléčil otylost, všelijaké žaludeční a dvanácterníkové vředy a jiné potíže. Spíme klidně a nemyslíme na to, co budeme příští den dělat. To není naše starost. Málokdo nám píše, a když lidé nepíší, nemusíme odpovídat. Netrápí nás samota. Je nás tu víc než dost. Můžeme si povídat, je-li nám smutno. Poznáváme se navzájem. Máme bohatý výběr zpovědníků a duchovních rádců. A to, co nás trápí, můžeme obětovat za spásu duší a na odčinění svých provinění. Není to tu přece peklo, je to jen jakýsi očištec. A očištec není jen trápení, je to zároveň i naděje. Dokud jsme byli na svobodě, žili jsme jen ve strachu, že budeme zavřeni. Ale teď už žijeme jen v naději, že budeme propuštěni a co je krásnějšího na světě než naděje, jakožto očekávání budoucího dobra."²⁵ Jako nepracující invalida se dostává opět do Leopoldova.

Po deseti letech se 11. 5. 1960 vrací podle svých vlastních slov z „rekreace na Krymu" do Prahy, kde ho uvítala sestra Marie Jana Vávrová. Po uvítání líbá svůj uschovaný hábit, breviář a bohoslužebnou mešní soupravu, kterou dostal jako první dárek od sester Jany a Akviny. Odpoledne téhož dne obnovil svou profesi u oltáře zakladatele dominikánského řádu u sv. Jiljí.

V neděli 15. 5. 1960 Braitó odjel autem do svého nového domova v bytě sestry Emilie Balcarové v Břevnově, U Ladronky 35. Po návratu z vězení denně celebrou

val mši v soukromí. I když zdravotní potíže přetrvávaly, sloužil mši alespoň v sedě nebo na lůžku.

Na základě potvrzení Národního výboru v Olomouci mu byl vystaven Městským národním výborem v Brně – městě rodný list s datem 26.6. 1960. Na základě tohoto rodného listu pak dostal občanský průkaz, takže se i mohl vydat na cestu mimo Prahu, neboť i jeho zdraví se zlepšilo. Pobíral sociální důchod ve výši 190 Kčs. Za tyto peníze si mohl pořídit jen nejnutnější potřeby, stal se tedy výhradně finančně závislým na milodarech svých bližních.

V létě odjížděl otec Braito z Prahy do Neratova v Orlických horách. Stanislav Zeman, správce fary v Rokytnici, mu zde dal k dispozici faru. Braito vstával denně v pět hodin ráno. Pak se modlil a studoval. V sedm hodin sloužil mši svatou, po níž následovaly přednášky. Po večeri bývala v kapliče pobožnost Salve Regina. V roce 1960 zde strávil čas od konce června do poloviny září, v letech 1961 a 1962 zde pobyl od poloviny června do začátku září. Při letním pobytu v Neratově v roce 1962 se připravoval na čtyřicáté výročí kněžského svěcení a primice. Svěcení připadalo na 17. září, primice na 24. září. Vše bylo potom zakončeno exerciciemi. Zdeněk Kašička vzpomíná: „Noc před výročím probděl – tak jako před čtyřiceti lety před svěcením a primicí – v modlitbě a rozjímání. Ráno při mši řekl, že zlaté mše se nedožije, že tato mše je místo ní. Obdržel symbolickou kytici s trikolorou a čtyřiceti růžemi (třiceti bílými a deseti červenými). S pohnutím, v hluboké usebranosti a odpoutanosti od všeho vnějšího, začal v sedm hodin ráno jubilejní mši svatou. Z gramorádia se velebně nesly tóny chorální mše, při stupňovitých modlitbách se mu hlas lomil dojetím a vzrušením. Nakonec zazpíval svým jasným tenorem „Te Deum“. Po mši potom celý naplněný štěstím hovořil o nesmírné radosti, která pramení z očekávání ještě krásnější nastávající životní etapy. Za týden potom oslavil podobně čtyřicáté výročí své primice. Po díkuvzdání zpíval Magnificat. Nikdo netušil, že to byla jeho poslední veřejná mše svatá, kterou uzavřel svůj bohatý a dramatický život kněze, misionáře, redaktora a vysokoškolského profesora.“²⁶

Mimo svého kněžského poslání stihl dále napsat životopis o sv. Dominikovi, meditaci o Panně Marii a doplnit a rozšířit svoji nejznámější studii Církev. Mše celebroidal doma v soukromí, postupně se zdálo, že se cítí lépe. Braito se těšil na návrat do nebeského domova, týden před smrtí prohlásil: „Žiji už vlastně tam a těším se, až uvidím Jeho a v Něm všechno, až klesnu do propasti lásky, kterou jsem

hledal celý život pro sebe a pro druhé. Toto je smrt, návrat dítěte domů. Nic jiného.”²⁷ Dne 25. 9. 1962 byl mezi třetí a čtvrtou ranní nalezen u svého lože mrtvý v tratolišti krve. Lékařský posudek zněl: Arteriosclerosis universalis - prudké sehlání pravé srdeční chlopně.

Po rozloučení se zesnulým v břevnovském kostele se pohřeb podle Braitova vlastního přání konal v Olomouci, jeho tělo bylo uloženo do řádové hrobky. O průběhu pohřbu píše Dominik Pecka: „Pohřební obřad vykonal místní duchovní správce. Kromě něho se žádný kněz nesměl účastnit pohřbu v liturgickém šatě. Nikdo nepromluvil nad jeho hrobem. Jen tichou písní se s ním rozloučili sestry dominikánky. Tak odešel jako psanec vlasti, která nebyla jeho vlastí. A ten odchod byl jakoby poslední kázání oněmělých úst: Psanci jsme všichni v tomto údolí slz a pravá otčina je tam, kde je Otec.”²⁸

Poznámky

- 1 Dominikánský konvent Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 13, signatura 9, č. rozmezí 1901 – 1947, Rodný list.
- 2 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Brait. Olomouc 1993, s. 1.
- 3 Co je to dominikán.
- 4 Dominikánský konvent Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 13, signatura 9, č. rozmezí 1901 – 1947, Školní vysvědčení.
- 5 Dominikánský konvent Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 13, signatura 9, č. rozmezí 1901 – 1947, List arcibiskupa Kordače.
- 6 BUCHBERGER, Michael: Lexikon für Theologie und Kirche. Freiburg 1961, s. 789.
- 7 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Brait, s. 5.
- 8 Dominikánský konvent, Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 13, signatura 9, č. rozmezí 1926 – 1946, Povolení k vedení časopisu Na hlubinu.
- 9 BRAITO, Silvestr: Na hlubinu. Olomouc 1926, s. 2.
- 10 GLOMBIK, Czeslav: Český novotomismus třicátých let. Olomouc 1995, 220 s.
- 11 BRAITO, Silvestr: Na hlubinu. Olomouc 1928, s. 48.
- 12 BRAITO, Silvestr: Na hlubinu. Olomouc 1926, s. 281.
- 13 BRAITO, Silvestr: Na hlubinu. Olomouc 1930, s. 3.
- 14 JABŮREK, Martin: Olomouští dominikáni ve 20. – 40. letech 20. století a jejich místo v české kultuře. Olomouc 1996, s. 17.
- 15 Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 7, signatura 7, č. rozmezí 1936 – 1947, Seznam odběratelů a recenzentů časopisu Na hlubinu.

- 16 Dominikánský konvent Olomouc, fond: Dominikáni, č. kartonu 15, signatura 19, č. rozmezí 1935 – 1944 , O novou apologetiku .
- 17 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s. 21.
- 18 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s. 19.
- 19 VESELÝ, Maria Jiří: Vzpomínky žijícího pamětníka.
- 20 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s. 8 – 9.
- 21 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s. 22 – 23.
- 22 KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu v letech 1948 – 1953. s. 120.
- 23 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s.17.
- 24 BRAITO, Silvestr: Na hlubinu. Olomouc 1927, s. 117.
- 25 PECKA, Dominik: Z deníku marnosti. Brno 1993, s. 159.
- 26 KAŠIČKA, Zdeněk: Otec Braitó, s. 36.
- 27 GABURA, Maria, Aquinas: Moje spomienky na Otca Silvestra Braitu. In: S. M. Braitó 1898 – 1962. Hradec Králové 1998, s. 39.
- 28 PECKA, Dominik: Lidová demokracie 12. 6. 1968.

Martin Schmied je studentem dvouoborového magisterského studia historie-sociologie na FF UP Olomouc. Tento text je součástí seminární práce S. M. Braitó (1898 – 1962) Pokus o biografii olomouckého dominikána, která byla vypracována na katedře historie FF UP v roce 2001. Tímto článkem by redakce ráda otevřela prostor pro mladé autory a jejich studentské práce.

Dominikáni a cisterciáci ve 13. století

Jak se při vytváření řádové spirituality
čerpalo z tradice i z opozice vůči této tradici

Na sklonku svého života sestra Cecílie z římského kláštera sv. Sixta popsala podobu sv. Dominika, kterého poznala v mládí. V její paměti byl jako muž středního vzrůstu, tělo měl drobné, tvář krásnou, lehce zarůžovělou, vlasy a vous trochu rezavé, měl krásné oči. Z jeho tváře i očí zářil jas, jímž si zjednával úctu a lásku všech. Byl vždy v dobré náladě a radostný, kromě chvil, kdy se obracel se soucitem k nějakému utrpení bližních. Měl dlouhé a krásné ruce, silný hlas, pěkný a zvučný, neměl lysin, ale měl plnou korunu tonzury, lehce poprášenou šedinami¹.

Dlouho předtím Godefrid z Auxerre, dlouholetý sekretář Bernarda z Clairvaux, napsal, že světcův vzhled vyjadřoval jeho vnitřní krásu. Měl drobné tělo bez stop otylosti. Nejjemnější pokožka jeho tváře byla lehce zarůžovělá. Byla v ní přirozená zář, přitahoval k sobě ustavičnou meditací a horlivou snahou o kajícínost. Vlasy byly zbarveny do žluta a do běla, vous byl trochu rezavý, ke konci života poprášen šedinami. Jeho postava byla přiměřeně silná a tomu odpovídající výšky². Ukazuje se tudíž, že zjev Dominikův, jak si ho zapamatovala sestra Cecílie, se velmi málo liší od toho, jak více než 100 let předtím viděl sv. Bernarda cisterciácký mnich, který žil blízko něho.

Odkud se bere udivující podobnost? Dá se vysvětlit pouze epigonstvím? Jean-Claude Schmitt je toho názoru, že díky pozornosti, věnované morálním kvalitám, je Bernardův obraz ani ne tak „portrét, jako ideální představa toho, který se proměnil ve světce“. Představa „křehkého nástroje, jenž ukrývá poklad“ a již oslaveného těla. Dokonce - jak by se zdálo - tak náhodný prvek, jako je barva vousů, měl svou symbolickou výmluvnost. Podle Burcharda, opata cisterciáků z Bellvaux, označovala duši „plamennou a zralou“³. Podobnost vzhledu obou světců vyplývala z odvolání na týž ideál svatosti. Tento ideál je o to příbuznější, že první dominikáni viděli Bernarda jako dokonalého kazatele⁴. Jejich řád vyrůstal v úzkých vazbách s cisterciáky, avšak v opozici vůči nim.

Je to také patrné ve „Zlaté legendě“ Jakuba z Voragine, v níž - jak tvrdí její polský vydavatel Marian Plezia - legenda o sv. Bernardovi patří k nejkrásnějším, přestože se dominikánský autor nepokusil - jak bylo jeho zvykem - definovat Bernardovu roli v životě církve a nezkusil vykreslit jeho duchovní portrét⁵. Bernardova podoba vyšla pravdivě určitě díky tomu, že Jakub mohl použít životopis tohoto světce, v oné době významný, který vypracovali dva svědkové Bernardova života, Godefrid z Auxerre a Wilhelm ze Saint-Thierry⁶. Jelikož známe způsob práce Jakuba z Voragine, můžeme prohlásit, že fakt, že při sepisování životopisu sv. Bernarda opustil schémata, byl projevem stále živého zájmu dominikánů poloviny 13. století o tuto postavu.

Ve Zlaté legendě také čteme, že Bernardova matka Aleta měla před jeho narozením „věštecký sen, zdálo se jí, že má v lůně štekající štěňátko, celé bílé a na hřbetě rezavé. Jeden bohobojný muž to prorocky vysvětlil: Budeš matkou štěněte, jež bude strážcem Božího domu a bude neústupně a urputně štekat proti jeho nepřátelům: bude významným kazatelem a mnoho lidí uzdraví vlivem svého porozumění“⁷. Jakub z Voragine opakoval tuto pověst po Godefridovi z Auxerre a Wilhelmovi ze Saint-Thierry. My jsme se jí zabývali proto, že podobný příběh vypráví o sv. Dominikovi a našel ho v jeho nejstarších životopisech. Je tam trochu změněná podoba - štěně drží v tlamě planoucí pochodeň, od níž má chytnout celý svět. Výklad prorockého snu je tentýž - dítě bude významný kazatel⁸. Pes s pochodní v tlamě byl určitou dobu součástí dominikánského erbu a pomáhal zdůvodnit populární etymologii názvu řádu: *Domini canes* - Pánovi psi.

Srovnajme ikonografii obou světců. Na středním poli triptychu z Palma na Mallorce, vzniklého kolem roku 1290, stojí Bernard oblečený do bílé kukuly s biskupskou berlou a knihou v levé ruce, naopak pravou ruku zvedá v potvrzujícím gestu. Na postranních křídlech lze vidět 4 scény z jeho života⁹. Trochu pozdější triptych sv. Dominika z Neapole má na bočních křídlech 12 scén z jeho života a ve středním poli vidíme rovněž hieratickou postavu světce v bílém hábitě a černé kapě. V levé spuštěné ruce drží otevřenou knihu, po níž sahají dva klečící dominikáni. Pravou ruku také pozvedá, ale v žehnajícím gestu. Na nejstarším známém zpodobení, které vzniklo v okruhu Guida di Siena, v podobně hieratické póze drží sv. Dominik v levé ruce ve výšce srdce zavřenou knihu a pravou otevřenou dlaň zvedá jako Bernard v potvrzujícím gestu. Zákonodárci jsou často zobrazováni s knihou řehole v ruce. Avšak na obraze z Neapole je vidět na stránkách knihy

Ježíšova slova podle sv. Marka (16,15): *euntes in mundum universum praedicare*. Je to tedy kniha evangelia, od níž se Dominik neodloučil, dal mu ji ve vidění v bazilice sv. Petra sám sv. Pavel a řekl: „Jdi a kaž”¹¹. Bernard nebyl zákonodárcem a autorem řehole, a tedy i kniha v jeho ruce může být také Písmo svaté a atribut jeho kazatelského charismatu.

Zájem prvních dominikánů o osobu sv. Bernarda a o cisterciáky měl mnoho příčin. Bernardova charismatická osobnost¹² a jeho řád vzbuzovaly úžas, který proniká dokonce ironickým veršem vaganta, skrývajícího se pod pseudonymem „discipulus Goliae”: *nullus ordo sanctor, nullus tam perfectus*¹³. Sám Bernard, již bez ironie a bez stínu pochybnosti byl přesvědčen, že cisterciáci vedou nejdokonalší způsob křesťanského života, a toto přesvědčení dokázal přenést na ostatní¹⁴.

Vzbuzovalo to protest v benediktinských klášterech, obžalovaných z nevěrnosti k řeholi. Kromě toho budil obavu o jednotu církve vznik řádů, které přijímaly jiné zvyky a jinou barvu a střih řeholního oděvu, než dřívější mniši, což mělo pro tehdejší lidi podstatný význam. Přes uklidňující argumentaci teologů¹⁵ byla tato obava na počátku 13. století stále živá. Papež Innocenc III., zanícen pro misii v Lotyšsku a starostlivý o její úspěch, doporučil v roce 1201, aby se misionáři, mniši a kanovníci rozmanitých řeholí, sjednotili a žili podle jedné řehole a v jednotném hábitu, aby jejich různost před těmi, kteří mezi pohany hlásají evangelium, nezpůsobila u posluchačů ani sebemenší pohoršení¹⁶. Z toho důvodu na IV. lateránském koncilu byl zakázán vznik nových řádů¹⁷. Tento zákaz byl brzy přestoupen, neboť zároveň koncil i papež Innocenc III. přijali devizu navrátit se k ideálu apoštolského života, aby odpomohli pastoračním problémům církve. Ukázalo se, že existující společenství na toto očekávání už nedovedou odpovědět. Pohlížíme-li na postoj cisterciáků vůči prvním dominikánům, zdá se, že i oni to chápali.

Připomeňme, že počátky Kazatelského řádu jsou úzce spojeny s činností cisterciáků a sahají do roku 1206, kdy biskup Diego a sv. Dominik začali spolupracovat s papežskými legáty, poslanými k Albigenským¹⁸. Třebaže způsob kázání, jenž biskup legátům nabídl, se jim zdál těžko proveditelný, nelze usuzovat, (jak to vnucovali od poloviny 13. století hagiografové sv. Dominika), že to plynulo z jejich zalíbení v pohodlí a bohaté ekvipáži¹⁹. Cisterciácký kronikář Petr z Vaux de Cernai hovoří o dvanácti opatech, kteří *iuxta numerum sanctissimum apostolorum* spolupracovali s legátem opatem Arnoldem, že to byli *totius viri religionis, viri perfec-*

*tae et sanctae scientiae, viri incomparabilis sanctitatis*²⁰. Cisterciáci uchovali mnoho ze své původní horlivosti, a právě proto si je papež Innocenc III. vybral, aby byli zodpovědní za plnění tohoto obtížného úkolu. Usoudil, že skutečně žijí podle zásad *vita apostolica*, což je činí způsobilými a dokonce je to zavazuje ke kázání²¹. Z jejich středu papež také povolával biskupy do herezí nejohroženějších a zanedbaných diecézí²².

Podobně viděli cisterciáky Dominik a jeho biskup Diego, o kterém vypovídá Jordán Saský²³, že při zpáteční cestě z Říma do Osmy, ještě než se setkal s legáty, navštívil Citeaux a tam přijal cisterciácký hábit²⁴. Zprávy o Diegovi mohou pocházet jen od Dominika²⁵ a je signifikantní, že mezi vzpomínkami, které předal Jordánovi, byla ta o přijetí cisterciáckého hábitu.

Po odchodu biskupa a odtažení legátů našel Dominik oporu v dalším cisterciákovi, biskupovi Toulouse Fulkovi (+ 25.12.1231). Tento bývalý kupec a trubadúr z Marseille²⁶ vstoupil roku 1195 do opatství v Toronetu. Roku 1206 po převzetí toulouské diecéze, jejíž stav popsal kronikář Guillaume de Puylaurens jako *episcopatus mortuus*, začal intenzivní pastorační činnost a boj s herezí, ve kterém hrálo velkou roli kázání²⁷.

Koncem r. 1206 Fulko podpořil Dominikovu iniciativu založit klášter v Prouille, který čítal dvě komunity: mnišek, především konvertitek, a kazatelů, jimž mnišky měly poskytovat duchovní i materiální oporu²⁸. Toto společenství bylo původně vybudováno na cisterciácké řeholi a jeho spoluorganizátorem byl cisterciácký *operarius* z opatství Boulbone Wilhelm Claret, jenž teprve r. 1217 složil profesi podle řehole sv. Augustina a obyčejů bratří Kazatelů²⁹. V červnu 1215 dal Fulko status Kazatelů ve své diecézi komunitě duchovních, kterou Dominik založil v Toulouse³⁰. Tím, že vzal Dominika na podzim téhož roku do Říma na IV. lateránský koncil, dal mu příležitost setkat se s papežem Innocencem III. a toto setkání zrodilo plány rozšířit kazatele jako řád. Plány byly realizovány díky rychlé smrti papeže za jeho nástupce Honoria III.³¹.

Do misie v Prusku, spojeného s Polskou provincií, k níž jak známo ve 13. stol. patřily Čechy a Morava, se dominikáni také pustili po boku cisterciáků, aby je časem nahradili³². Tato spolupráce měla svou prehistorii v Dominikově zájmu o Prusy. V boloňském kanonizačním procesu sv. Dominika Wilhelm z Monteferrato vypověděl, že Dominik mu slíbil, že až přestane řídit bratry a on skončí svá studia, oba půjdou obracet *peccos et alios paganos qui moratus in partibus septentriona-*

lis³³. Již v r. 1206 mohl Dominik uslyšet o pruské misii cisterciáckého opata Godefrida z velkopolského Lekna³⁴. Měl více příležitostí, aby poznal Christiána, dalšího cisterciáckého misionáře v Prusku. První se naskytla na přelomu let 1215-1216³⁵, následující na přelomu 1216-1217³⁶. Třetí v květnu 1218³⁷.

Podle tehdejšího zvyku dominikáni odůvodňovali věrohodnost svého řádu tak, že poukazovali na nadpřirozená znamení, jež ohlašovala jeho vznik a provázela činnost bratří, a také se odvolávali na výpovědi tehdy uznávaných autorit. Gerard z Fracheto ve svém díle *Vita fratrum* hledá předpověď toho, že se objeví Kazatelský řád, v Písmu svatém i u dalších autorů, mezi nimi jsou výroky sv. Bernarda³⁸, Joachimama z Fiore³⁹ a sv. Hildegardy z Bingen⁴⁰. Gerard nepostrádá ani exempla, v nichž vynikající cisterciáci potvrzují význam Kazatelského řádu⁴¹. Někteří dosvědčují, že dominikáni měli mezi cisterciáky přátele, plné úžasu nad horlivostí nového řádu⁴². Někteří cisterciáci se snažili setkat s Dominikem a poznat jeho bratry⁴³. Sám sv. Dominik nepůsobil pouze mezi cisterciáckými opaty a biskupy, ale pomáhali mu i zbožní konvršové. Jednoho z nich uvádí Gerard jako druha Dominikova putování⁴⁴.

Cisterciáci se nejen chlubili svou mimořádnou úctou k Panně Marii a byli přesvědčeni, že zvlášť pečuje o jejich řád, ale byli i tak vnímáni. Dominikáni je v tom chtěli předstihnout, a proto od nich přejali určitou praxi mariánského kultu, např. jí zasvěcený oltář v dormitáři či zpěv antifony *Salve Regina* po kompletáři (n.b. zpívali ji už dříve benediktini). Mnoho příkladů svědčí o rivalitě, ale i o tom, že dominikáni využívali autoritu cisterciáků, aby ukázali vlastní velikost⁴⁵. Tato trochu naivní vyprávění svědčí o tom, jak velmi prvním dominikánům záleželo na uznání cisterciáků.

Četní cisterciáci se hrnuli do kazatelské a misijní práce např. v Prusku⁴⁶. Pro ty, které zatěžovaly zákazy řeholních představených, se musel zdát Kazatelský řád atraktivní. Už jsme poznali příklad Wilhelma Clareta, další z cisterciáckých známých jmen Albertinus z Tortony (Dertonensis), vstoupil k dominikánům v Janově pod vlivem Jordána Saského kolem roku 1228⁴⁷. Méně šťastně se roztočilo kolo osudu cisterciáka Christiána, jenž byl v roce 1218 Dominikovým průvodcem v Římě a později jím byl vyslán do Kolína⁴⁸. César z Heisterbachu v jednom ze svých kázání uvádí, že Christian přešel k dominikánům a stal se převorem v Kolíně, „byl totiž velmi výmluvný a měl velkou milost pro kázání“. Opat Citeaux ho však roku 1221 označil za zběha a stihl exkomunikací *de civitate eum eliminans*⁴⁹. Nebyly to

sporadické náhody, když cisterciáci napsali do svých stanov, že mniši a konvršové, kteří přejdou do řádu Kazatelů nebo Menších bratří, budou považováni za uprchlíky, a kromě toho se postarali roku 1223 o papežskou bulu, která je zakazovala přijímat bez souhlasu papeže. V důsledku toho byl tento zákaz zapsán roku 1224 na několik desítek let do dominikánských konstitucí⁵⁰.

V prvních letech existence dominikánů se objevila i opačná tendence - odcházet do řádu, jenž poskytuje pocit bezpečí. Gerard z Fracheto popisuje, že jednou v boloňském konventu zavládl takový úpadek ducha z obavy, že nový a málo zakoušený Kazatelský řád se rozptýlí, že mnoho bratří začalo uvažovat, do jakého řádu přejít. Dva dokonce dostali dovolení přejít k cisterciákům. Když toto privilegium ukázali převorovi Reginaldovi a bratřím, začal velký pláč a nastala panika. Posílilo je však znamení od Boha: Hle, přišel a prosil o přijetí do řádu Duchem Božím zapálený Roland z Cremony, který byl tehdy rektorem v Bologni, a potom jako první z bratří přednášel teologii v Paříži. Tato událost oživila víru bratří a krize přešla. Ti, kteří neuskutečnili svůj odpad, tedy uznali vinu a rozhodli se v řádu vydržet⁵¹.

Pokoušení přejít k materiálně stabilizovaným cisterciákům nebyla malá a jistě dosti četné případy této praxe, byly proto potřebné jako výstraha předpovědi o smutných osudech apostatů, kteří přešli k nim nebo dalším řádům⁵². Bylo také nutné racionálně odůvodnit řádem přijatou žebrotu. Na dotaz cisterciáků: „Jak může váš řád existovat, když máte žít z almužny; a dobře víte, že ačkoli vám momentálně svět přeje, je přece napsáno v evangeliu, že ‚ochladne láska mnohých‘ (Mt 24,12), a pak přestanou almužny a s vámi bude konec?“ odpověděl generál dominikánů Jordán: „Ono ‚ochladne láska mnohých‘“ se vztahuje k době, kdy se ‚rozmůže nepravost a budou nesnesitelná pronásledování a oni pronásledovatelé a tyraní plní nepravosti vám seberou vaše dobra a pak vy, kteří nemáte ve zvyku chodit z místa na místo a prosit o almužnu, nepochybně zahynete, zatímco naši bratři se rozejdou a přinesou více ovoce, podobně jako apoštolové, když byli rozptýleni v době pronásledování. Nedají se zastrašit, ale budou chodit z místa na místo po dvou, prosit o stravu, jako to měli ve zvyku dřív. Ba řeknu vám více, že ti, kteří seberou vám, rádi dají jim, pokud jen budou chtít přijmout, sami jsme totiž měli příležitost přesvědčit se, že lupiči a loupežníci velmi často rádi dávají nám, pokud jen chceme, to, co seberou ostatním“⁵³.

V podobném duchu zněla odpověď dominikánského novice, jehož nějací mniši přesvědčovali, aby opustil svůj řád a přešel k nim. Zeptal se jich: není snad příklad Pána Ježíše pro nás životním pravidlem? Když odpověděli, že samozřejmě ano, novic odvětil: „Jelikož jsem nečetl, že Ježíš Kristus byl bílý mnich, anebo černý mnich, leč že byl chudý kazatel, toužím jít spíš ve stopách jeho než kohokoli jiného“⁵⁴.

Historici dominikánského řádu diskutují, zda papež Innocenc III. pochopil Dominikovu koncepci a jestli ji přijal, anebo jestli využil záminku a oddálil ji⁵⁵. Jelikož se nemůžeme věnovat podrobnostem, je třeba říci, že podle domněnky tehdejších svědků v podstatě potvrdil Dominikovy plány, ale protože se řídil literou 13. kánonu, schváleného koncilem, doporučil Dominikovi zvolit si některou z již existujících řeholí. Byla zvolena řehole sv. Augustina a později na prvních generálních kapitulách byly napsány konstituce řádu Kazatelů hodně přesně podle vzoru premonstrátských konstitucí⁵⁶. Může se zdát, že tato volba byla důsledkem faktu, že Dominik žil právě podle této řehole jako kanovník v Osmě. Nebylo to však až tak samozřejmé, jakmile se objevil problém volby. Nevolíli okamžitě, ale po dlouhém přemýšlení a po poradě s bratry. Dlouholétá blízká spolupráce s cisterciáky, to, že se využívalo pohostinnosti v jejich opatstvích⁵⁷, příklad jejich horlivosti, nařizovalo brát v úvahu také cisterciácké zvyklosti. V dominikánských konstitucích koneckonců nalezneme předpisy podle vzoru cisterciáckých, např. neobyčejně zásadní předpis podřízenosti generála řádu moci generální kapituly až k možnosti odvolat ho⁵⁸. Je také vhodné všimnout si důvodu, proč byl odmítnut mnišský způsob života a přijata řehole sv. Augustina, což zformuloval v komentáři k řeholi Humbert z Romagne. Myslel totiž, že kázání se nehodí ani tak pro laiky, ale víc pro řeholníky, kteří opustili světské záležitosti. Tvrdí však, že řehole sv. Benedikta, (kterou se také řídí cisterciáci), byla napsána pro cenobity a mnichy (*monachos*) je *unius custos*, což odporuje úkolu kazatele, jenž musí pečovat o druhé. Kromě toho mnišské řehole zavazují k mnoha zvykům, např. nosit kukulu, modlit se oficiem s dvanácti čteními, což je neslučitelné se zvyky obyčejných lidí, a kazatel, jak píše sv. Pavel, se musí všem stát vším, aby všechny zachránil (srv. 1 Kor 9,22). Musí to být kontemplativní člověk, ale nesmí utíkat od činného života. Vzor apoštolského života dal sv. Augustin. Sám hluboce vzdělaný, doporučoval nabývat vědomosti a ty jsou nezbytné ke kázání; nevnučuje zvyklosti a zátěže, znesnadňující práci.

Jeho řehole je tedy pro Kazatele nejlepší, dovoluje jim oddat se kontemplaci, ale odpovídá také *ratione vitae activae*, jemuž nebrání⁵⁹.

Zkušenost, kterou dominikáni získali z prvního setkání s cisterciáckými legáty a později během kazatelské práce, způsobila, že přijali zásady naprosté chudoby a zřekli se také společného majetku klášterů. Humbert říká: „Je jisté, že kazatel musí hlásat chudého Krista a evangelijní chudobu”. Nejdokonalejší kazatelé, které mají současní následovat, byli apoštolové, oni totiž jako kazatelé vedli život velmi chudý, o hladu a žízni, v zimě a bez oděvu (srv. 2 Kor 11,27). Zde dominikáni opustili nejen cisterciácký model, ale i premonstrátský.

Další dominikánský autor, Tomáš z Cantimpré (cca 1201- cca 1277) napsal: „Pro duchovní lze rozlišit tři cesty rozvoje. Neřádoví duchovní se namáhají při studiích, kanovníci - jak řádoví tak neřádoví - se věnují slavení bohoslužby, a mniši a ostatní řeholníci zaměřují veškerou svou energii na přesné plnění řeholních observancí. Naproti tomu bratři, jak Kazatelé tak Menší, zdá se, že ve shodě s požadavky svých řádů jdou všemi třemi životními cestami současně. Studují s kleriky, věnují se bohoslužbě s kanovníky i společně s mnichy a řeholníky všeho druhu praktikují společný život,..., a navíc mají vlastní observance. Nade vše se rozhodli žít bez jakéhokoli majetku”. Nejsou to tuláci (*girovagos*), jak jim vyčítají kritikové, kteří užívají slovo, zakotvené v praxi jejich vlastního řeholního života. Tomáš říká: „Jste bratry spolu se sv. Pavlem, učitelem národů, jenž hlásal evangelium celou cestu ze Španělska do Illírie. Když tamti sedí doma ve svých klášterech a doufejme, že to dělají s Marií, vy putujete s Pavlem a konáte práci, k níž jste byli určeni”⁶⁰.

Objevuje se zde motiv vztahu kontemplativního života k činnému, ideálu zaposlouchané Marie a pečlivé Marty, krásné Ráchel a plodné Lei, a to v životě křesťanském i řeholním⁶¹. Tento motiv se projevil v době sv. Bernarda ve sporech cisterciáků s clunyatskými. Papežové se někdy snažili vyrvat cisterciáky „z Rácheliny náruče” a zaměřit je ke kazatelské práci⁶², tuto metaforu použil Innocenc III⁶³. Naproti tomu Humbert z Romagne a Tomáš z Cantimpré viděli v polovině 13. století cisterciáky jako ty, mezi nimiž Mariin vzor zdomácněl na dobro, konec konců shodně s jejich statuty a usneseními kapitul, třebaže v rozporu s příkladem největšího z nich sv. Bernarda.

Kazatelská aktivita však nebyla mezi mnichy něco výjimečného, sv. Bernard ostatní přerůstal pouze kvalitou svých kázání a vášnivostí, s jakou kázal. Kázání

bylo jejich nejčastěji používaným literárním druhem⁶⁴. Cisterciácký polemik neváhal tvrdit, že k těm, kteří *sunt missi ad officium praedicandi*, kromě biskupů a presbyterů v jejich kostelích, náležejí také opati, ale ve svých klášterech⁶⁵. Proto sv. Bernard v kázání o sv. Ondřejovi říká, jako by předvídal sto let pozdější diskuse: „Kazatelský řád je jako řeka, nesetrvává na jednom místě, ale rozšiřuje se a plyne, aby zavodňovala zemi”. Naproti tomu mnichy přirovnává k rybám v rybníce, uvěznil se tam dobrovolně, očekávají svou proměnu a přechod do věčnosti. Nádherně to popisují dva protipóly, k nimž se obracejí jedni, kteří chtějí zavlážit zemi Božím slovem, i druzí, kteří je vstřebávají pro svět a pro sebe v očekávání budoucího království - píše Jean Leclercq⁶⁶.

Sv. Bernard také říká, že „neřádoví kazatelé jsou - nikoli od věci - nazýváni proroky jako ti, kteří nazírají skrytá Boží tajemství”⁶⁷. Sv. Tomáš Akvinský vyjadřuje podobnou myšlenku, když říká, že kázat je povinnost těch, kteří kontemplují: „Jak je totiž lepší osvěcovat, než svítit o samotě, stejně je lepší předávat plody kontempace, než kontemplovat jen pro sebe”⁶⁸.

Pastorační aspekt dominikánům nařizoval jiný pohled na hodnotu řeholního i laického života, zejména na manželství, než cisterciákům. Mějme na paměti, že sv. Bernard přivedl do řádu ovdovělého otce, vdanou sestru a pět rodných bratrů, některé už ženaté⁶⁹. Podobně hodnotu řeholního života absolutizovalo mnoho cisterciáků. Joachimm z Fiore tváří v tvář nadcházejícím posledním časům chtěl vidět v klášteře všechny lidi. Dominikáni 13. století neupadli do tak krajního podceňování manželství, ačkoli neustupovali cisterciákům v nadšení verbovat novice, ani přes to, že fakt vzniku Kazatelů interpretovali jako naplnění předpovědi posledních časů. Dominikán Jindřich de Provinis v kázání o svatbě v Káni Galilejské (J 2,1), jež pronesl roku 1273, praví: „Vidíte, že náš řád, tak jako bratří Menších, vznikl nedávno; podobně i další řády vznikly po Vtělení (Božího Syna), ale onen (manželský) existuje od počátku světa. Co víc: náš řád vytvořil jeden smrtelník ve Španělsku; jiný člověk z Lombardie vytvořil řád bratří Menších; ale tento řád stvořil Bůh, a to nikoli na konci, ale na začátku světa”. Podobný motiv nacházíme i v dalších kázáních, mimo jiné u Peregrina z Opole⁷⁰.

Generál Humbert z Romagne také vyjádřil své mínění o cisterciácích v několika kázáních⁷¹. Jako autor četných děl, která komentovala zásady řeholního života dominikánů, je významným svědkem⁷², znal také dobře mnišské řády⁷³. Šel ve stopách autorů z 12. století a ostře vykreslil kontrast mezi cisterciáky a benediktiny:

„Řád bílých mnichů byl vytvořen kvůli reformě černých, oni totiž velmi poklesli” (16). Také bílý hábit nosí cisterciáci, aby se odlišili od černých, aby si je lidé nepletli s těmi, kteří se pohroužili do tak velkého úpadku (18)⁷⁴. Ještě ostřeji se tento kontrast projevuje v prezentaci bílých cisterciáků, kteří žijí dobře, a těch, kteří vedou špatný život. Cisterciáci si zvolili bílý hábit, do kterého jsou oděni i svatí (Zj 4,4), andělé (Sk 1,10) a také sám Kristus (Mt 17,2). Nejsvětější Panně projevují takovou úctu, že všechny své kostely zasvětili jí. Proto ovládli tělo přísným pokáním, svět útekem od něj do vzdálených míst; vládnou nad ďáblem poslušností, slaví officium divinum (s.16). Humbertův úžas dosahuje vrcholu, když srovnává cisterciácký klášter se shromážděním spasených v nebi ve vizi Apokalypsy sv. Jana (s.17).

„Třebaže mezi mnohými bílými rozkvétá řeholní život, jsou i jiní, u nichž je tak zpuštěn, že je už nelze nazývat bílými ovečkami Kristovými, ale ďáblými” (s.17-18). Jsou tací, co mají nečisté svědomí a vydávají se za dobré, jsou to však obílené hroby. Opět jiní jsou napůl dobří, napůl špatní jako straka, ovšem nehodí se do hábitu, který je celý bílý. Jsou tací, kteří „obíhají vesnice, města i úřady”. Pak zlato černá, světlo hasne, vůně dobré chvály se mění v zápach. Zanedbávají dobro pohostinnosti, zásluhu almužny z plodů práce vlastních rukou, jak jim prikazuje apoštol Pavel (srv. Ef 4,28), aby měli z čeho uspokojit potřeby trpících. Je zajímavé, že Humbert v kázání pro černé mnichy nedělá kritické narážky na jejich angažovanost v pastoračních či hospodářských povinnostech, ale soudí, že by měly být považovány za věc pro ně normální. Naproti tomu cisterciáci podle něj nesmějí opouštět klášter⁷⁵.

Humbert také káže pro cisterciácké, kartuziánské a dominikánské konvrše i pro konvrše v kláštèrech mnišek. Chybí benediktini a františkáni, snad proto, že tehdy nemuseli být kněžími, a proto se příliš neodlišoval zvláštní stav konvršů⁷⁶.

Konvršové měli být vděční Bohu za své povolání, aby nezahořkli a aby dobro, jež konají, se nestalo povinností obtíženou nesnesitelnou tíhou. Jejich status je bezpečnější než status duchovních, kteří skutečně více dostali, ale také se od nich bude více požadovat (s.28). U cisterciáků jsou četní konvršové, kteří přišli hledat lepší chleba. V rodném domě jedli černý chléb, stává se tedy, že když takový člověk získá souhlas k přijetí do kláštera, kde se jí bílý chléb, pak i v den přijetí, kdy padá tvář před opatem, na jeho otázku „co žádáš?” odpovídá „bílý chléb”. Nutno je tedy poučovat, že musejí nejprve hledat Boží království a jeho spravedlnost, že

když odkládají světský oděv, musí se zároveň s ním zřítí dřívějších hříchů, že všechno mají dělat ve shodě s řádem a že musí odmítat veškerá tělesná pokušení, aby neoustouželi svůj hábit. A konečně, že pokud spáchají nějaké hříchy, musí se z nich vyzpovídat (s.29). Narážkou na nedbalost v těchto věcech u cisterciáků je určitě Humbertovo mínění, že dominikánským konvršům v protikladu k jiným řádům se dostává ustavičného duchovního poučení a mají snadný přístup ke zpovědi (s.30).

Cisterciáčtí konvršové z Humbertova kázání nejsou zemědělství dělníci, jak je vidí soudobí historikové. Jsou to administrátoři, odpovědní za časné záležitosti kláštera. Kazatel tedy dbá, aby svým přátelům ani nikomu jinému bez dovolení nerozdávali ani nejmenší dobra kláštera; aby se nedopouštěli ničeho ničemného, aby se kvůli výdajům nezabavovali hostů tak, že řeknou: správce tu není - s Humbertem určitě nejednou cisterciácký konvrš takto jednal⁷⁷. Když prodávají výrobky, nesmějí dávat vyšší cenu; nesmějí lhát před soudem. Vůči každému se mají chovat odpovídajícím způsobem, poslouchat představené, vážit si mnichů, s ostatními konvrši žít v poklidu a lásce a být skromní v klášterní službě. Mají zdvořile jednat s hosty a chovat se svatě mezi laiky, s nimiž se stýkají.

Na konci 13. století byl Bernard na miniatuře v dominikánském sborníku legend z Jižního Německa prezentován v šedivém úboru a Dominik v bílém⁷⁸. Tuto změnu barvy hábitu u Bernarda z bílého na šedý a u Dominika z bíločerného na bílý, jenž je vlastní andělům a obyvatelům nebe, můžeme chápat symbolicky. Bernardova postava v očích bratří Kazatelů postupněbledla, cisterciáci jim imponovali stále méně. Naproti tomu koncem 13. století anonymní autor dílka „Devět způsobů modlitby sv. Dominika“ uvádí mezi těmi, kdo hodně psali o modlitbě, sv. Bernarda vedle řeckých a latinských učitelů - Augustina, Lva Velikého, Ambrože, Řehoře Velikého, Hilaria, Isidora, Jana Zlatoústého a Jana Damašského. Jednotlivě jmenuje Tomáše Akvinského, Alberta Velikého a Wilhelma Peraeta, kteří to dělali stejně dobře⁷⁹. Svědčí to o rostoucím odstupu, jenž dělil tehdejší dominikány od tradičního mnišství. Ne tolik dobově vzdálený Bernard byl v jejich očích jeden z církevních Otců, nikoli současný autor⁸⁰. Naopak obraz Dominika „v povědomí bratří z 13. století se týká někoho žijícího, stále přítomného. Představuje člověka, jenž nadpřirozeným způsobem pracuje i v přítomnosti“⁸¹.

V sedmdesátých letech 13. století anonymní anglický dominikán hájil svůj řád a připomínal, že sv. Bernard ve své „Apologii“ připsoval cisterciákům slávu, že

jsou „první řád v církvi, a dokonce ten, od něhož církev začíná, nejpodobnější andělským zástupům, jemuž se v tom žádný na zemi nepodobá, žádný není bližší naší matce nebeskému Jeruzalému, jak krásou čistoty, tak ohněm lásky, jenž pochází od apoštolů...” Tento dominikán upozorňuje, že nechce popírat světcův názor, že se řídí pokorou a nechává tedy úsudek o svém řádu těm, kteří jsou rovni Bernardovi, jenž byl chudý duchem a znamenitý kazatel, že vyjadřuje však svůj názor. Soudí, že apoštolům jsou bližší ti, kteří se jako oni zbavili majetku, čili bratři kazatelé. Andělé tedy jsou již svým jménem posláni a slouží. „Kazatelé jsou tedy více než mniši posláni, a posláni byli, aby kázali”. Když autor uvažuje o symbolice dominikánského hábitu, jeho bílou a černou barvu vztahuje ke slovům Písni písní: „*nigra sum et formosa*” a dále „*tota pulchra est anima mea*” in corpore, „*et macula non est in te*” in mente (Pís 1,4 a 4,7). „Jak tyto dvě barvy, to znamená bílá a černá, zdobí celý obraz, tak má kazatelský život slovem a příkladem poučovat v církvi o veškerém bohatství ctností”. Tudíž ti, kteří řeholním životem i naukou nad jiné zdobí církev bohatstvím ctností, musí oblékat hábit rozlišující čern a bělost, neboť tyto barvy jsou nejdůležitější, ostatní jsou obsaženy mezi nimi a z nich přijímají svou krásu. I lid na poušti byl totiž provázen sloupem dýmu (znamenající čern) a ohně (představujícím krásu bělosti)⁸².

Tato apologie řádu Kazatelů nebyla ani tak zaměřena proti cisterciákům, jako proti františkánům. Jak plynula léta, sestupovali cisterciáci na stále nižší plán ve vztahu dominikánů s ostatními řády. První místo zaujali františkáni, s nimiž bratry kazatele spojovalo vědomí pravého bratrství, ale i ostrá rivalita. V obou řádech se pěstovala vzpomínka na přátelství jejich zakladatelů, chápali se jako členové jediné rodiny - pouze františkáni směli nocovat v dormitářích dominikánských klášterů, spojovala je obrana ohrožených práv mendikantů. Nepřekáželo to však ostrým sporům a konfliktům z vážných i méně vážných příčin. Ale to už je téma na další referát.

Předneseno roku 1999 v klášteře sv. Jiljí v Praze.

Přeložila Terezie Eisnerová OP.

Poznámky

- 1 A. WALZ [ed.], *Die „Miracula Beati Dominici“ der Schwester Cäcilia*, AFP 37(1967), s.44.
- 2 *Vita prima*, III, PL 185, col. 303.
- 3 *Apologia de Barbis*, ed. R.B.C. HUYGENS, Turnhout 1985, III, 40; uvádí podle J.-C. Schmitta, *Saint Bernard*, s. 645, jenž se pozastavuje: „byl to vous svatého, samozřejmě, leč jak mít jistotu, zda takový byl skutečně vous Bernarda z Clairvaux“. Bereme-li v úvahu, že autor této „Apologie“ byl Bernardovým přítelem, ve svém žertovném díle mohl tuto interpretaci přidělat ke skutečné barvě jeho vousů.
- 4 Často se odvolávali na jeho výroky a používali jeho díla, odvolání na ně najdeme u Jakuba de Voragine, Bernard je autor asi nejčastěji citovaný v dílech o řeholním životě Humberta de Romanis (*Opera de vita regulari*, sv. 1-2, passim, bohužel toto vydání postrádá autorský rejstřík.) Sahal k němu sv. Tomáš Akvinský, je hrdinou i autorem více než deseti příběhů ve sbírce exemplů z poč. 14. stol. (*La scala coeli de Jean Gobi*, ed. M.-A. Polo de Beaulieu, Paris 1991.) Jeho životopis se objevil také ve sbírkách dominikánských legend autorů Jana z Mailly a Bartoloměje z Tridentu. Pouze tyto zběžně sebrané příklady různých děl svědčí o širokém přijetí děl tohoto velkého cisterciáka mezi dominkány.
- 5 JAKUB DE VORAGINE, *Zlota legenda*, překl. J. Pleziowa, úvod a pozn. M. Plezia, wyd. 2, Warszawa 1983, s. 350-351.
- 6 WILHELM Z SAINT-THIERRY, GODEFRID Z AUXERRE, *S. Bernardi Vita Prima*, PL 185, col. 225-466; *Les fragmenta se vita et miraculis S. Bernardi*, ed. R. Lechat, Analecta Bollandiana 50 (1932), s. 83-122 (jsou to materiály sebrané Godfridem z Auxerre).
- 7 *Zlota legenda*, s. 352.
- 8 *Libellus*, s. 27-28.
- 9 Srv.: J.-C. SCHMITT, *Saint Bernard et son image* [v.] *Bernard de Clairvaux*, s. 639-657 a tabl. VIII.
- 10 *Acta Canonizationis*, s. 147 - výpověď br. Jana ze Španělska: *semper gestabat secum Matthei Evangelium et epistolas Pauli* - myslím, že to byl celý Nový Zákon: osobně orámované evangelium, Skutky apoštolů i listy a Apokalypsa, takto nazvané od prvního nápisu v každém kodexu..
- 11 CONSTANTINUS de Urbeveteri, *Legenda* s. 304.
- 12 Ve chvíli jeho smrti v r. 1253 existovalo už 352 opatství spojených s mateřským v Cîteaux, do něhož r. 1113 vstoupil. R. Locatelli, *L'expansion de l'ordre cistercien*, [v:] *Bernard de Clairvaux. Histoire, mentalités, spiritualité. Colloque de Lyon - Cîteaux - Dijon*, Paris 1992 (= *Sources chrétiennes* N° 380) s. 103-140.
- 13 Tento verš uvádí: P. DINZELBACHER, *Bernhard von Clairvaux. Leben und Werk des berühmten Zisterziensers*, Darmstadt 1998, s. 40.
- 14 Krásné je to vidět v jeho dopise bratranci Robertovi, jenž si už po složení slibů v Clairvaux vzpomínal, že jako dítě byl oblátem v Cluny, a rozhodl se tedy vrátit do onoho opatství. Bernard ho vyzývá k návratu a ukazuje mu nebezpečí, které mu v Cluny hrozí: „Ó dobrý Ježíši, co se neudělá, aby se neztratila jedna ubohá duše!... Má zahynout duše, za kterou zemřel Kristus, poněvadž ztáhneš clunyatští. Ke Tvému tribunálu se tedy odvolávám, ó Kriste Pane, a Tobě celou věc odevzdávám. Vždyť Ty vidíš, kdo opravdu hledá Tebe a kdo sebe“. Překl. S. Kieřtyka, *Św. Bernard z Clairvaux*, Kraków 1983, s. 65-66. Celý text v: PL 182, col. 67-79. Ještě jasněji je to vidět

- v jeho *Apologia ad Guillelmum Sanncti - Theodorici abbatem*, PL 185, col. 895-919, kterou benediktinský historik nazval veledilem v oblasti pamfletu (A. Wilmart, *Une riposte de l'ancien monachisme au manifeste de saint Bernard*, Revue Bénédictine [dále: RB] 46 (1934), s. 298). Bernard znal Cluny málo, svůj pohled na clunyské utvářel podle vyprávění Wilhelma ze Saint-Thierry, rozhořčeného jejich odmítnutím přijmout cisterciácké zvyklosti. Srv.: P. Riché, *La connaissance concrète de la chrétienté*, [v:] *Bernard de Clairvaux*, s. 389-390.
- 15 Np.: Anselme DE HAVELBERG, *Dialogues. Livre I „Renouveau dans l'Église“*, texte latin, traduction, notes et appendice par G. Salet, Paris 1966 (= *Sources chrétiennes* 118) s. 7-21 a 38-40; Petr Ctihodný, opat Cluny v dopisu Bernardovi z Clairvaux - PL 189, col. 408 B; Srv.: H. SILVESTRE, «*Diversi sed non adversi*», *Recherches de Théologie Ancienne et Médiévale* 31(1964), s. 124-132, zejména 126 pozn.4.
 - 16 Tak je interpretuje M.- H. VICAIRE, *Dominik i jeho Bracia Kaznodzieje*, Poznań 1985, s. 188-207.
 - 17 *Ne nimia religionum diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus ne quis de cetero novem religionem inveniat, sed quicumque ad religionem converti voluerit unam de approbatis assumat* Tento kánon byl inspirován praxí římské kurie ve 12. stol., zejména za Inocence II. a Alexandra III. J. Dubois, *Les ordres religieux au XIIe siècle selon la curie Romaine*, RB 78(1968), s. 285. Komentář k tomuto kánonu M.H. Vicaire, *L'ordre de Saint Dominique en 1215*, AFP 54(1984) s. 8-13.
 - 18 Petri monachi coenobii Vallium Cernai, *Historia Albigensium*, PL 213, col. 543-712. O počátcích činnosti cisterciáckých papežských legátů a o setkání biskupa Diega a sv. Dominika s nimi hovoří kapitoly I-III a V-VII, col. 543-551 a 554-556. Neměl jsem přístup ke kritickému vydání: Petri Vallium Sarnai Monachi, *Historia Albigensis*, éd. P. Guébin et E. Lyon, 3 sv., Paris 1926-1939. Na téma tohoto setkání a počátku kázání sv. Dominika mezi Albigenskými M.-H. Vicaire, *Saint Dominique en 1207. Notes critiques*, AFP 23(1953), s. 335-345; Tentýž, *Histoire*, sv. I, s. 183 nn.; S. Tutgwell, *Notes*, AFP 68(1998), s. 33-85.
 - 19 CONSTANTINUS de Urbeveteri, *Legenda Sancti Dominici*, ed. H. Ch. Scheeben [v:] *Monumenta Historica S. P.N. Dominici* fasc. II, *Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica* [dále MOPH] sv. XVI, Roma 1935, s. 295; určitým způsobem se zde vracejí námítky, které cluniáckým dříve předkládal sv. Bernard z Clairvaux.
 - 20 Mezi nimi byl Guido, opat z Vaux des Cernai, jenž později už jako biskup Carcassonne podporoval Dominika a jmenoval ho dokonce roku 1213 svým vikářem *in spiritualibus*. *Historia Albigensium*, PL 213, col. 554. Srv.: VICAIRE, *Histoire*, sv. I, s. 305 a 229-231 a 267 pozn. 148.
 - 21 INNOCENNS III. v dopise legátovi a cisterciáckým opatům z 31.5.1204 napsal: *Gaudeamus [...] quod in ordine vestro multi reperiuntur habentes zelum Dei secundum scientiam, potentes opere in sermone, eam parati de ea quae in nobis est fide, et spe, omni poscenti reddere rationem, in quibus etiam eam vigere credimus charitatem, ut animas suas pro fratribus ponant, si necessitas Ecclesiae postularit, qui tanto sunt ad confutandos fabricatores perversorum dogmatum aptiores, quanto minus in eis quid reprehendere valeat, valebit aemulus invenire, cum bonum testimonium habeant ab his etiam qui sunt foris, quod in eis vita sanctorum sanae doctrinae concordet, et non minus vivificet vita doctrinam, ut sit videlicet sermo eorum vivus et efficax, et penetrabilior omni gladio accipiti, quam doctrina vitam informet, ut hoc in eorum legatur moribus, quod sermonibus explicatur*. PL 215 col. 359. Srv.: Vicaire, *Dominik*, s. 205-207.

- 22 Jako np. uvedeného Guidona z Carcassone a Fulka v Toulouse, viz níže.
- 23 Přijímá se, že jeho *Libellus de principiis ordinis praedicatorum* (ed. C.H. Scheeben, [v:] MOPH sv. XVI) vznikl v letech 1234-1235 v souvislosti s kanonizací sv. Dominika. Dokonce i tito autoři poukazovali na to, že se neshoduje v druhu hagiografie a spojuje biografii sv. Dominina s popisem počátků řádu. Naposled S. Tugwell (*Notes, V: The dating of Jordan's Libellus*, AFP 68(1998), s. 5-33) usuzuje, že Jordánovo dílo je *exordium*, o počátcích řádu podle cisterciáckého vzoru, kde musela odpovídající místo zaujmout postava sv. Dominika. Vše poukazuje na to, že Jordán přerušil psaní po té, kdy se ujal úřadu generála řádu, tedy v r. 1221. Roku 1233 kvůli snaze o kanonizaci dopsal nový úvod a přidal několik paragrafů a interpolaci.
- 24 *Cistercium visitavit, ubi multorum servorum dei conversationem intuitus, et altitudine religionis illectus assumpto ibidem habitu monachali, at aliquibus monachibus quorum instructione formam conversationis addisceret, secum adductis reverti in Hispaniam properabat, ignorans adhuc, qualem in via procurante Deo sue festinantie foret obicem habiturus.* (*Libellus*, s. 35) Byllo to spojeno s údajnými plány, snad navrhnutými Innocencem III. zapojit biskupa do cisterciácké misie mezi Albigenými, což mělo potvrzovat fakt, že přijal cisterciácký hábit, což se interpretovalo v duchu výše citovaného papežského doporučení pro misionáře v Lotyšsku (Vicaire, *Histoire*, sv.1 s. 148-150). Rovněž papežský legát Petr z Castelnau byl arcijáhen v Maguelonne, mnichem cisterciáckého opatství ve Fontfroide se stal teprve po té, co přijal misii mezi Albigenými. E. Griffe, *Le Languedoc cathare de 1190 a 1210*, Paris 1971, s. 215). Avšak Petr Vaux de Cernai jako i Jordan shodně tvrdí, že biskup, poslušen papežova doporučení, se vracel do své diecéze a k setkání s opaty a k účasti v jejich kazatelské akci došlo náhodně. Naproti tomu Diego šel do Cîteaux snad s plánem přivést odtud cisterciáky, kteří by se duchovně starali o klášter mnišek, jenž on r. 1203 založil. To, že *Historia Albigenium* neuvádí nic o mniších, o kterých hovoří Jordán, ukazuje, že biskup je poslal spolu se svým doprovodem do Španělska. TUGWELL, *Notes*, AFP 68 (1998), s. 57-60.
- 25 Tamtéž s. 60-63. První dominikáni Diega neznali a neměli důvod opatrovat památku na něj. Jordánovi ji mohl předat pouze Dominik, když se s ním setkal nejprve letmo v Paříži, nebo později během generální kapituly v Bologni na přelomu května a června 1221.
- 26 Fulko, narozený kolem r. 1155/1160 po svém „obrácení“ už jako cisterciák a biskup, „když zaslechl jakoukoli svou píseň, složenou v době, kdy byl ještě *in seculo*, toho dne nic nejedl a nic nepil kromě chleba a vody“. Kázání Roberta ze Sorbony. Podle: H. WADDELL, *Średniowiecze wagan-tów*, překl. Z. Wrzeszcz, Warszawa 1960, s. 287.
- 27 P. CABAU, *Foulque, marchand et troubadour de Marseille, moine et abbé du Thoronet, évêque de Toulouse* (v. 1155/1160- 25.12.1231), Cahiers de Fanjeaux 21(1986), s. 151-179.
- 28 BERNARDUS GUIDONIS, *De fundatione et prioribus conventuum provinciarum tolosanae et provinciae ordinis praedicatorum*, ed. P. A. Amargier OP, Roma 1961, s. 7- 31; Vicaire, *Histoire*, sv.1 s. 241-280.
- 29 BERNARDUS GUIDONIS, *De fundatione*, s. 23-24; Vicaire, *Histoire*, s. 252-254 a 267-268.
- 30 VICAIRE, *Histoire*, sv. 1, s. 339 a nn.
- 31 Tamtéž, sv. 2, s. 18-33; Tugwell, *Notes*, AFP 65(1995), s. 6-53
- 32 D. A. DEKAŃSKI, *Początki zakonu dominikanów prowincji polsko-czeskiej, pokolenie św. Jacka w zakonie*, Gdańsk 1999, s. 102, píše: „lze usuzovat, že založení kláštera gdaňských dominikánů

- a vyznačení jejich úkolů v pruské misii nebylo zaměřeno proti biskupovi Christianovi a cisterciákům, ale přesně naopak mělo podporovat cisterciáckou misii..."
- 33 Takto předkládá přepis akt tohoto procesu Bernard Gui. *Acta Canonizationis S. Dominici*, ed. A. WALZ [v:] MOPH sv. XVI, s. 133-134. Tugwell, *Notes*, AFP 66(1996), s. 113 pozn. 180.
- 34 Je známo, že Godfrid přišel do Říma, když papež Innocenc III. vydal bulu ve věci pruské misie, kterou započal. Godfrid také musel zajít do Cîteaux a tam vysvětlovat svou činnost, s níž nesouhlasilo vedení řádu. Pokud se s tím nesetkal někde cestou, mohl o této misii slyšet od některého z opatů, záležitost byla totiž rozhlášena.
- 35 Během pobytu tohoto cisterciáka v Římě, kde prezentoval své misijní úspěchy a dostal nominaci na pruského biskupa. Poprvé se s tímto titulem objevuje 18. února 1216 (*Preussisches Urkundenbuch*, I 1, nr 9-10, s. 7). Viz též: G. LABUDA, *Polska i krzyżacka misja w Prusach do połowy XIII wieku*, *Annales Missiologicae* 9 (1937), s. 257-260. Dominik tam byl již 8 října 1215 a do Toulou-se se vrátil počátkem března 1216. S. Tugwell, *Notes*, AFP 65 (1995), s. 7 pozn. 4 a 23-45; Vicaire, *Histoire*, sv. 2, s. 9-62.
- 36 Dominik, jenž tehdy usiloval o papežské schválení, mohl potkat v kanceláři u notáře Vilhelma, budoucího biskupa Modeny a legáta v Prusku, orientovaně ve věcech pruských přistěhovalců z Polska, kteří zařizovali záležitosti Władysława Odonica a Christiana. Na což poukazují bully vydané pro kněze a pro biskupa. Viz: *Bullarium Poloniae*, sv. I; Srv.: TUGWELL, *Notes*, AFP 68 (1998), s. 63-67.
- 37 Na Christianův pobyt v Římě ukazuje tehdy vydaných 13 bull pro pruskou misii. Dominik tam byl tedy přítomen aspoň od poloviny května. S. M. SZACHERSKA, *Pierwsi protektorzy biskupa Prus Christiana* [v:] *Wiek Średnie*, Warszawa 1962, s. 136 pozn. 77; Vicaire, *Histoire*, sv. 2, s. 114.
- 38 Z kazání o sv. Ondřejovi, *Vitae Fratrum*, s. 17-18, viz níže.
- 39 „v mnoha knihách a místech psal o řádu kazatelů. Popsal řád i hábit a napomínal své bratry, aby po jeho smrti, až takový řád vznikne, ho se zbožností přijali, což také učinili vítající bratry, když k nim přišli, s křížem a procesím". *Vitae Fratrum*, s. 13-14. Gerard z Fracheto připsal dominikánům předpovědi, které Jáchim vztahoval na svůj řád. O Jáchymových proroctvích psal také Vincenc z Beauvais ve *Speculum historiale* XXXII c.105 *de prophetiis abbatís Ioachim*, a také Adam Salimbene, jenž je vztahoval na františkánský řád. Srv.: *Storie e leggende medievali. Le Vitae Fratrum Geraldo di Frachet op.* Trad. e note di P. Lippini OP, Bologna 1988, s. 28-29, pozn. 42; R. Landner, *L'ordo praedicatorum avant l'Ordre des Prêcheurs* [v:] P. Mandonnet, *Saint Dominique, l'idée, l'homme et l'oeuvre*, sv. 2, s. 60-63.
- 40 „jejiž proroctví a výroky schválil papež Evžen a slavnostně v přítomnosti sv. Bernarda, kardinálu a četných prelátů připočetl k hagiografickým dílům; takto se vyjádřila o kazatelském řádu: od ženském období, které začalo roku 1100, v mužském období, započatém roku 1215, povstanou mocní muži a budou prorokovat to, co je nové i staré v Písmech, posbírají všechna poselství, jež pocházejí od Ducha svatého a vysvětlí je. Díky nim se mnoho dalších laiků stane dobrými a budou svatě žít. Bude to trvat do šílené doby, kdy se objeví mnoho mučedníků". *Vitae Fratrum*, s. 14.
- 41 np.: výrok oranžského biskupa z cisterciáckého řádu, „jenž [...] byl považován za světce a ještě více zářil [...] darem a kazatelskou horlivostí. Veřejně a často ujišťuje, že rychle vznikne řád kazatelů, a říká: já vám jen skromně (modo) předávám boží slovo, leč brzy přijdou takoví, kteří budou opravdovými kazateli, neboť takový bude jejich úřad, vědění, způsob života i jméno. Gerard do-

dává: žijí ještě ti, kteří to z jeho úst slyšeli". Tamtéž, s. 11-12. Tímto biskupem byl Wilhelm Helia, zemřelý v r. 1221, srv.: Lippini, o.c., s. 27, pozn. 37. V několika epizodách ve *Vitae Fratrum* vystupuje cisterciák Jakub z opatství San Galgano v Toskánsku. Byl obdařen moudrostí, proto byl často zván do římské kurie, a zároveň velkou prostotou. Jednou k němu přišli dva bratři a prosili ho, aby se pomodlil za ně a za celý Řád kazatelů. Snažil se splnit jejich prosbu, ale nevěděl, oč má nejvíce prosit. Tehdy, jak se mu zdálo, ukázal se mu Pán a nabídl mu tři modlitby, v nichž byla prosba o dar kázání pro ně. Jindy v dominikánském konventě v Pize jedl s bratry. „Po jídle se ho někdo zeptal [...] proč jste tak málo jedl, vlastně vůbec, přestože bratři měli tak dobré jídlo? Odpověděl na to: Všichni mi, bratře, nikdy v životě jsem tak dobře nejedl, [...] protože jsem nikdy neměl takového číšníka. Nejjasnější jsem totiž dnes viděl blahoslavenou Pannu Marii, naši Paní, jak sloužila bratřím a přinášela jim všechny chody". *Vitae Fratrum*, s. 32-33.

Jeden mnich také vyprávěl, „že několikrát viděl blahoslavenou Panu, jak držela otevřenou knihu před jistým bratrem, jenž kázal. Plody těchto kázání byly mimořádné". Když naopak další bratr místo aby řekl to kázání, na kterém pracoval, nečekaně proslovil jiné, o mnoho lepší, přítomný cisterciák Jakub viděl blahoslavenou Panu, která kazatelovi diktovala slova. „Díky tomu si tak zamiloval ten řád, že - jak řekl - chtěl by, aby se všichni dobří klerici cisterciáci i z jiných řádů objevili v řadě kazatelské, aby tak mohli účinněji pracovat na spáse duší". *Vitae Fratrum*, s. 59-50.

42 Někteří, jako opat cisterciáckého kláštera v Salem Eberhard, je dříve neznali. Jeho setkání s bratry bylo předpovězeno v nočním vidění. Ve snu uslyšel Pánova slova: „Ráno ti pošlu své koně, a ty je pro mě okoveš. Když se probudil, nevěděl, jak tomu rozumět. Následujícího dne přišli do jeho kláštera dva bratři. Jeden z nich byl Jan Němec, který se později stal čtvrtým generálem řádu. Když se jich onen opat ptal na řád, v té době totiž nebyli v okolí známi, a proč mají hole pobité kůží a nosí jiný hábit, vzpomněl si bratr Jan [...] na Pánovy koně ze Zachariášova proroctví a uvědomil si, že jsou rozmanití a hotoví objet svět, a že Pán dovolil kazatelům, aby měli jen hůl, to jest Nejsvětější Pannu, do které mají skládat naděje, anebo kříž, který mají hlásat. Tehdy jim opat padl k nohám a s úctou je líbaje řekl: Skutečně jste Pánovi koně, na něž Pán ukázal. [...] stal se přítelem řádu a jeho velkým dobrodincem". *Vitae Fratrum*, s. 34-35. Eberhard byl opatem v letech 1191-1240 na opatství Salem u Konstancie, založeného v roce 1137. Srv.: A. BORST, *Mönche am Bodensee*. 610-1521, Sigmaringen 1997, s. 191-209. Dominikán, který měl být později generálem řádu, byl Jan z Wildeshausen.

43 Jedním z nich měl být cisterciácký biskup a papežský legát Konrád, jenž během pobytu v Bologni byl s počtami přijat bratry kazateli. Když si však prohlížel nový řád, na jeho mysl doléhala pochybnost, zda pochází od lidí či od Boha. Když v kostele usedl na stolec, poprosil bratry o knihu a podal mi misál. Když se poželhal a otevřel ji, přečetl záhlaví na první straně: *Laudare, benedicere et predicare*. Zbavil se pochybností osvěcen jakoby z nebe pocházející odpovědí. Teprve potom celým srdcem přilnul k bratřím a řekl: „Sice si navrch oblékám hábit jiného řádu, v hloubi srdce jsem však oblečen do vašeho. Nepochybujte, že jsem celý váš. Patřím do vašeho řádu a vám se horoucně poroučím. Humbertus de Romanis, *Legenda sancti Dominici*, MOPH sv. XVI, s. 399-400. Tímto legátem byl kardinál Konrád z Urach. Srv.: Vicaire, *Histoire*, sv.2, s. 268-269; Tugwell, *Notes*, AFP 68(1998), s. 53-54. Boloňské dominikány navštívil cestou do Německa, kam byl vyslán papežem Honoriem III., také další cisterciák, převor patství Casamari, jenž se později stal biskupem Alatri. Dominika poznal v Římě a spřátelil se s ním. Byl tam svědkem vstupu Mistra Konráda Němce do řádu, čemuž došlo po dlouhé modlitbě sv. Dominika o noční vigílii Nane-

bevestoupení Panny Marie, čili 14. srpna 1220. O této zázračné události později vyprávěl provinciáloví lombardské dominikánské provincie Janovi de Collonna a zapsal to Konstantin z Orwicta, a podle něho Humbert de Romanis. MOPH t. XVI, s. 326-327 a 413-414. Srv.: VICAIRE, *Histoire*, sv. 2, s. 246-247; Tugwell, *Notes*, AFP 68(1998), s. 51-53, popisuje obtíže s identifikací této osoby.

44 Jednou společně dlouho diskutovali s heretiky. Když večer přišli do jednoho kostela, byl zavřený a když „se Dominik modlil u dveří, najednou se ocitli vevnitř a celou noc strávili na modlitbě”. *Vitae Fratrum*, s. 76-77

45 Jedno z vyprávění je zapsáno ve *Vitae Fratrum*, z úst starého cisterciáka z opatství v Bonnevaux ji uslyšel Humbert de Romanis. „V době, kdy dvanáct opatů našeho řádu bylo papežem vysláno k albígenským heretikům, stalo se, že jeden z nich procházel vesnicí, v níž se proslýchalo, že ožil zemřelý člověk. Poslal tedy jednoho ze svých mnichů, aby to zjistil a dobře se vyptal, co [navrácený k životu] viděl. Viděl jsem, říká mu, blahoslavenou Pannu, jak po tři po sobě následující dny na kolenou prosila Syna za lid, ale Syn připomínal dobrodiní, která prokázal světu, i [...] hanebnosti, jakými na ně svět odpověděl, a řekl: Jak mohu odpustit takovým nevďčnickům? Ale Panna na to: Dobrý Synu, jedné s nimi nikoli podle jejich špatnosti, ale podle svého milosrdenství. Nakonec Kristus podlehl jejím prosbám a pravil: Na tvou prosbu ještě jednou prokážu milosrdenství, pošlu jim kazatele, aby je napomínali”. Dále onen cisterciák řekl: Vzhledem k tomu, že se zakrátko objevil váš řád, lze usuzovat, že vznikl „na prosbu blahoslavené Panny. Proto musíte takovému řádu zachovat obrovskou věrnost a velmi uctívat blahoslavenou Pannu”. *Vitae Fratrum*, s. 7. Podobné vyprávění zaznamenal Tomáš z Cantimpré: Jeden cisterciácký mnich měl vidění patronky cisterciáckého řádu Matky Ježíše Krista. „Nejsvětější Panna mu řekla: Doporučuji tvé náklonosti své bratry a syny, aby je opravdu miloval a horoucně se za ně modlil. On s tím šťasten souhlasil a soudil, že ona má na mysli bratry z jeho vlastního řádu. Řekla však: mám také další bratry, které mám ráda a vzala jsem je do své péče. Po těch slovech rozhrnula svůj plášť a ukázala bratry kazatelského řádu pod ním bezpečně ukryté a pravila: To jsou muži, jejichž životním úkolem je zajistit, aby žádná kapka krve mého milovaného Syna nepřišla nazmar”. *Early Dominicans*, s. 135.

46 T. MANTEUFFEL, *Papiestwo i cystersi*, Warszawa 1955, s. 99; J. Strzelczyk, *Apostołowie Europy*, Warszawa 1997, s. 292.

47 T. KAEPELLI, *B. Iordani de Saxonia Litterae encyclicae (1233)*, AFP 22 (1952), s. 177-181.

48 *Libellus*, s. 51.

49 Ono kázání vzniklo roku 1225. Srv.: Caesarius Heisterbachensis, *Homiliae festivae*, Coloniae Agripinae 1615, s. 23. Bohužel nemám k dispozici ono vydání. Široce komentuje tento výrok citující fragmenty H.D. Cristoanopulos, *Annalium ordinis praedicatorum continuatio*, Analecta S. Ordinis Fratrum Praedicatorum, 1 (1893), s. 370-372.

50 Srv.: J.M. CANIVEZ, *Statuta Capitulum generalium ordinis Cisterciensis*, II, s. 24; *Bullarium Ordinis FF. Praedicatorum*, ed. T. Ripoll, A. Bremond, sv. 1, Romae 1729, s. 77; Thomas, *De oudste constitutiones*, s. 325. Viz též: Vicaire, *Histoire*, sv. 2, s. 111 a 302.

51 *Vitae fratrum*, s. 25-27

52 11 takových vyprávění uvádí *Vitae fratrum*, s. 290-295.

53 Tamtéž, s. 139-140,

54 Tento příklad zapsal Stefan z Bourbon (1185-1261), *Early Dominicans*, s. 139.

- 55 Tamtéž, sv. I, s. 360-366; TUGWELL, *Notes*, AFP 65(1995), s. 6-53.
- 56 Nejlepší vydání: nejstarších dominikánských konstitucí, kde je odlišen text premontstrácké proveniencie, uvedl: A. H. Thomas, *De oudste constitutiones van de dominicanen*, Leuven 1965
- 57 Když Dominik využíval pohostinnosti mnichů, účastnil se jejich řeholní praxe, zejména zpěvu oficia.
- 58 S. TUGWELL, *Notes. ... III: Dominic Last years (1219-1221)*, AFP 66 (1996), s. 100-106.
- 59 HUMBERTUS de Romanis, *Expositio Regulae B. Augustini* [v:] *Opera de vita regulari*, ed. J. -J. Berthier, vol. I, Torino 1956 s. 47-51.
- 60 *Early Dominicans. selected Writtings*, Edited with an introduction by S. Tugwell OP, New York 1982, s. 133-134. Je to fragment z díla Tomáše z Cantimpré, *Bonum universale de Apibus*. Srv. tamtéž, s. 483.
- 61 Viz na toto téma: G. CONESTABLE, *The interpretation of Mary and Martha* [v:] téhož, *Three studies in mediæval religious and social thought*, Cambridge 1995, s. 3-141.
- 62 Srv.: VICAIRE, *Dominik*, s. 205-207.
- 63 v dopise z 12. 4. 1199 legátovi Rainerovi: *Licet solite solitudinis locum affectes, fugans vel fugiens potius tumultus saecularium potestatum, ut Rachelis fovearis amplexu et in lege divina jugiter mediteris, sedens secus pedes Domini cum Maria, cum tamen in lege mandatorum ipsius legeris quod obedientia praeferenda sit victimis, et proximum diligere debeas ut te ipsum, nec potes nec debes sic vivere soli tibi ut vel recedas ab obedientia praesidentis vel proximorum salutem negligere videaris, sed a contemplatione Mariae ad actionem Marthae teneris saltem ex obedientiae virtute descendere, ut in Lia Rachelis sterilitatem tua predicatione fecundes, dum quod in solitudinis et claustris silentio didicisti, juxta mandatum evangelicum praedicaveris super tecta, et talenta tibi credita erogaveris ad usuras*. PL 214 col. 675 D; papež použil tuto metaforu také v dopise Petrovi z Castelnau, PL 215, col. 525 A. Použil ji i Jordán Saský, když psal, jak Dominik v Osmě vyplňoval čas modlitbou a studiem, a dále „dum in hunc modum decore Rachelis foveretur amplexibus, Lia non sustines cepit ipsum impetrare, quatenus ad ipsius ingressum prole fecundata multiplici sue lippitudinis sopiret opprobrium” (Libellus, s. 33).
- 64 J. LECLERCQ, *Miłość nauki a pragnienie Boga*, překl. M. Borkowska, Kraków 1997, s. 198-211.
- 65 *Dialogus inter cluniacensem monachum et cisterciensem* [v:] *Thesaurus novus anecdotorum*, vyd. E. Martene et U. Durand, Lutetiae Parisiorum 1717, col. 1622. Pravděpodobně byl napsán před r. 1174 Iringem, jenž byl nejprve cluniat v Řezně a nakonec cisterciákem v Alderspach. Viz Wilmart, *Une riposte*, s. 301-303.
- 66 *In festo S. Andreae sermo*, PL 183, col. 505-506. J. Lecleq, *Bernard přecheur, d, après un exemple inçdit* [v:] *Mélanges offerts a M.-D. Chenu*, Paris 1967, s. 345.
- 67 PL 183, col. 718 D.
- 68 *Summa theologica*, II^a-II^{ae}, quaestio 188 art. 6.
- 69 P. DINZELBACHER, *Bernhard*, s. 44-46.
- 70 N. BÉRIOU i D. D. AVARAY, *Henry of Provins OP, s comparison of the dominican and franciscan orders with the „order” of matrimony*, AFP, 49(1979), s. 513-517; Peregrin z Opole v kázání na tučtěž neděli: píše: „triplex est matromonium: carnale, scilicet inter virum et mulierem, ad quo pertinent nuptiae, de quo hic habetur; et matrimonium est spirituale inter Deum et animam; et est matrimonium eternale, quod erit in patria. Primum matrimonium est commendandum fidelibus, ut in honore habeatur [...] Est autem commendabile matrimonium propter magnam dignitatem,

quam illi Deus concessit. Dignitas vero ejus notatur primo in hoc, quia est religio, quam ipse Deus constituit, alias enim religiones instituerunt sancti. Sanctus Bernardus ggriseum ordinem, Benedictus nigrum, Dominicus Praedicatorum etc". Poslední věta je přerušena, neboť zde Peregrin sáhl po tehdy známém kazatelském topos (*Sermones de tempore et de sanctis*, ed. R. Tatarzyński, Warszawa 1997, s. 48).

- 71 Jsou to spíše konspekty zahrnuté v díle *De eruditione praedicatorum*, obsahující hlavní myšlenky kázání, než jejich plné texty. Dosud toto dílo nevyšlo tiskem celé. V r. 1507 Simon Bauça vydal v Barceloně I. část a I. a 2. díl II. části, což bylo pak přetištěno v *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum*, sv.25, Lyon 1677, s. 420-456. Po tomto vydání byla I. část přetištěna v: Humberti de Romanis, *Opera de vita regulari*, vol. II, s. 373-484. Já jsem používal vydání: *Sermones Beati Umberti Burgundi... in duas partes divisi*, Venetiis 1603. Uvedená čísla stránek se vztahují k tomuto vydání.
- 72 Humbert se narodil kolem r. 1200 v Romagne u Vienne. K bratřím Kazatelům vstoupil 30. 11. 1224 už jako magister artium pařížské university a student práv. Byl lektorem a převorem konventu v Lyonu, později francouzským provinciálem a nakonec v letech 1253-1264 byl pátým generálem řádu, zemřel 14.7.1277. Začal a později schválil dílo vymezení a sjednocení řeholní liturgie, staral se, jak pro dějiny zachovat svědectví o činnosti řádu, účastnil se také záležitosti církevní unie, spolu s františkány organizoval společnou obranu mendikantů před útoky diecézního kléru. Krátký Humbertův biogram, bibliografii týkající se jeho osoby a činnosti, soupis rukopisů a vydání jeho děl předkládá T. KAEPPPELI, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*, vol. II, Roma 1975, s. 283-295.
- 73 Nejen během svého četného putování často kázal v jejich klášterech. V r. 1254 kromě dvou dalších dominikánů Raula z Varcy a Petra Roscelina z Tarantazie (ppozdějšího papeže Innocence V.) se stal arbitrem ve sporu mezi kartuziány, který hrozil rozdělením tohoto řádu. Raport, jenž arbitři redigovali a papež potvrdil, se stal základem tzv. *Statuta antiqua*, vyhlášeným r. 1259 převorem Chartreuse Riffierem. J. Dubois, *Les Ordres monastiques au XIIIe siècle d, après les sermons „Humbert de Romans maître général des Frères Prêcheurs († 1227), Sacris erudiri - Jaarboek van Goddienstwetschappen*, 26(1983), s. 200.
- 74 Současný učený benediktin se zlobí na ten výrok a nesouhlasí ani s názorem o všeobecném úpadku benediktinů v oné době, ani s výrokem, že cisterciáci je reformovali. J. Dubois, o.c., s. 197.
- 75 Tamtéž, s. 198.
- 76 Tamtéž, s. 214, pozn. 87. Svědectvím o určité klerikalizaci cisterciáků je odstavení konversů od liturgie je Irigovo rozhorlení, že u cluniatských *monachi laici* oblékají a by a když přicházejí na mši, „na obětování přinášejí kněži kalich s chlebem a vínem, zatímco v našem (tj. cisterciáckém) řádu se neodvážejí překročit stupně svatyně, pouze aby přijali sváté přijímání, neodvážují se také ani dotknout nádob s vínem určeným ke konsekraci, ani dotknout okraje posvátného oděvu", *DIALOGUS*, col. 1627-1628.
- 77 O podobné události vyprávěl Jordán Saský: „jednou jsem chtěl zastavit se v jednom cisterciáckém opatství. Našel jsem veřejnou cestu vedoucí k ffortně, ale tak dlouhou a křiklavou, že mě i ty, kteří šli se mnou, naplnila nechuť po ní kličkovat, jakkoli je opatství tak blízko, již před našima očima. Šel jsem tudíž přes louky a k vrátnici jsem došel rychleji. A tehdy mi vratný řekl: nepustím vás, poněvadž jste nešli tou pravou cestou. Vraťte se a přijďte používanou cestou, neboť jinak

- nevejdeté". Gerard de Fracheto, *Vitae Fratrum Ordinis Praedicatorum necnon Chronica ordinis ab anno MCCIII usque ad MCCLIV*, ed. B. M. Reichert OP, Lovanium 1896, s. 140-141.
- 78 J.-C. SCHMITT, Saint Bernard, s. 649-650, je to ms. c 49 z Keble College v Oxfordu.
- 79 S. TUGWELL, *The Nine Ways of Prayer of St. Dominic. A textual study and critical edition*, *Mediaeval Studies* 47(1985), s. 81-82. Toto dílo napsal nejpravděpodobněji boloňský dominikán v letech 1282-1288 a zachovalo se v samostatných rukopisech a bylo i zakomponováno do Životopisu sv. Dominika, který redigoval Teodorikem z Apoldy.
- 80 J.C. SCHMITT, *Entre le text et l'image: Les gestes de la prière de saint Dominique*, w: *Persons in Groups, Behaviour as Identity Formation in Medieval and Renaissance Europe*, New York 1985, s. 198.
- 81 M.-H. VICAIRE, „*Vesperus*” (*Gwiazda wieczorna*). *Obraz św. Dominika w oczach braci w XIII wieku* [v:] *Dominik*, s. 98
- 82 „*Tractatus de approbatione Ordinis Fratrum Praedicatorum*”, ed. T. KÄPPELI, *AFP* 6(1936), s. 138-160, a zejména i 48 a 149-150.

Jan Andrzej Spieź OP je polský dominikán a historik zabývající se především středověkými dějinami dominikánského řádu. Velkou pozornost věnuje i středověkým dominikánům v Čechách. Přednesl řadu přednášek v Praze, Olomouci i Hradci Králové. V roce 1992 publikoval v *Salve* článek *Tutelaritis Silesiae* k 750. výročí úmrtí bl. Česlava.

Recenze

Martin C. Putna, Česká katolická literatura 1848-1918

Torst, Praha 1998

recenzní připomínka

Studie Martina Putny svým rozsahem i záběrem překračuje dosavadní monografie, které se snažily zmapovat zmíněný terén. Je možné říci, že svým přesahem daleko za rok 1918 může doplnit Podlahovu bibliografii katolické literatury. Na rozdíl od podobných publikací či příruček vystupuje do popředí silně individualistický rys autora. Snaží se, aniž by si to přiznal, být i hodnotitelem nejen literárních děl, ale někdy i autora a celkového kontextu, v kterém určité práce vznikaly a byly šířeny. Chybí poznámkový materiál, který doplňuje autor opravdu bohatým seznamem použité literatury. Ta sama však nevystihuje kontext doby, v kterém pojednávání autoři žili a pracovali a bezesporu chybí kritické historické studie, které by se řadily otázek věnovaly. Druhá světová válka a nástup komunistické diktatury vytvořily neprobádané oblasti, které je možné zmapovat pomocí ústní tradice přátel a žáků protagonistů Putnovy publikace.

Zde je také místo k mému vstupu, abych osvětlil některé souvislosti týkající se působení českých dominikánů nejen v oblasti literatury, kultury, ale i společenského, náboženského a církevního života. Velkou pozornost věnuje autor sporu o jedinečný román Karla Schulze *Kámen a bolest*. Uvedení tohoto románu na královéhradecký diecézní index je spíše kuriozitou, které neubere protagonistům příběhu Karlu Schulzovi a otci Silvestru Braitovi ani na originalitě ani na jejich velikosti. Jeroným Savonarola je v tomto románu karikaturou otce Braitu. V rámci vyřizování účtů přesvědčil otec Brait královéhradeckého biskupa Mořice Pichu, známého konzervativním přístupem, aby tento román dal na index. Platnost diecézního indexu v rámci beletrie byla již ve své době pochybná, ale stačila k pocitu vítězství. Tolik z ústních memoárů Dr. Metoděje Habáně OP. Domnívám se, že řada úvah M.C. Putny dostává ráz fabulace. Silvestr Brait byl nejvýraznější osobností, která formovala kolem sebe olomouckou skupinu dominikánů a jejich přátele. Získal pro tuto svou práci svého představeného P. Emiliána Soukupa a své mladší spolubratry. Byl člověkem velkých vizí, které spojoval s odvahou. Revue *Na hlubinu* a její články, které můžeme sledovat i na základě publikované bibliografie představuje jeden z nejvýraznějších nábožensko-kulturních časopisů v době první republiky a v krátkém období omezené svobody po druhé světové válce. Je zapotřebí tento časopis číst v kontextu doby a neporovnávat s tvorbou konce dvacátého století. Mystika, o kterou Braitovi šlo především, jako žáku francouzské školy otce Garrigou Lagrange OP, předjímá i Druhý vatikánský koncil. Mystika je ovocem duchovního života, který se rodí ve spojení s Bohem a jeho milostí. Asketika je tvrdým tréninkem, bez ní nelze mluvit o mystice, nýbrž o mysticismu a hermetismu, který zaneřádl knihupectví i knihovny pod titulkem teologie. *Návrat k pramenům* bylo heslo celého olomouckého okruhu, který se plně orientoval na francouzskou dominikánskou školu, která měla velmi úzký kontakt s *Renouvaux catholique*. V tomto smyslu je nutné připomenout, že sv. Tomáš Akvinský nezná ani asketiku ani mystiku. Kurz duchovního života v revue *Na hlubinu* je nazván „*O přátelství*“ a připomíná nám porýnské Boží přátele, kteří nejlépe vystihli Tomášův odkaz. Braitovy kontakty se Starou říší měly právě koře-

ny v profrancouzské orientaci Floriánově. Jejich spory, které dostaly literární podobu, pak ukazují, že velkým lidem musíme prominout i velké chyby.

Domnívám se, že nikdo z opačného běhu nezhodnotil lépe působení olomouckých dominikánů než J.V. Fišer, první rektor Palackého univerzity v Olomouci v Dubčkově období. Nelze však vidět význam a smysl působení olomouckých dominikánů jen v oblasti jejich vlastní literární formy. Byli to především kazatelé a učitelé. Akademické týdny, které pořádal Habáň s Braitem představují nový rozměr přítomnosti církve ve studentském i akademickém světě. Rovněž tak politicko-společenské postoje spolu se zmíněnými Akademickými týdny představují anticipaci Druhého vatikánského koncilu. Je však nutné si připomenout, že tito otcové dominikáni byli žáky teologů Druhého vatikánského koncilu. Působení v době protektorátu a kontakty se studenty nasazenými v říši, hovoří mnohem více než rozbory jejich některých článků. V předvečer komunistické diktatury jsou to kurzy o marxizmu francouzského dominikána otce Ducatillona, které měly být signálem pro přípravu mladé generace na příchod komunistické diktatury. Problematika jejich působení je tedy daleko za rámcem české katolické literatury v letech 1848–1918.

Bezesporu je Putnova publikace velkým přínosem a obohacením pro čtenáře, ale též výzvou k opravdovějšímu a kritickému hodnocení řady fenoménů, které se dotýkají české katolické literatury. Problém austrokatolicizmu byl samotným Braitem a současnou nejstarší generací katolických publicistů jednostranně přemílaný. Katolicizmus první republiky neunesl svá zranění, s kterými přišel na scénu v nešťastný okamžik po jejím rozpadu. Za úvahu stojí i neschopnost první republiky vypořádat se s multinacionálním státem a protekcionismem, které spoluzavinily její rozpad. Ke slovu přichází i otázka druhé republiky, protektorátu, znovunastolení ČSR a její pád do rukou prosovětské komunistické diktatury v roce 1948. To vše jsou palčivé otázky, kterých se ve svém přesahu M.C. Putna dotýká. Odpovídá zjevně ze srdce naplněného emocemi, někdy bez kritické kontroly. Nevím, kdy jedna třetina Moravy patřila olomouckému arcibiskupství, snad před husitskými válkami, ale kdo ví? Neviním z těchto úletů samotného autora, ale celou českou publicistiku, která nemá ráda přesná data a čísla. Snad proto, že chce zůstat „poetickou“? Anebo je to neochota osvobodit se od mýtů a legend 19. a 20. století?

Josef Macek, *Víra a zbožnost jagelonského věku*

Argo, Praha 2001

V poměrně rozsáhlé publikaci se jeden z našich největších odborníků zabývá tématem náboženského života v našich dějinách, což v našem prostředí není běžné. Čtenář má možnost hlubšího seznámení se s utrakvistickou církví, její organizací a naukou. Rovněž tak může sledovat život římské církve a uvědomit si, že v podstatě díky kompaktnosti a „Chebskému soudu“ se nejedná o dvě církve, ale o jakousi konfederaci dvou proudů, jejichž soužití bylo poznamenáno krutostí a bolestí husitských válek.

Nově založená Bratrská jednota vychází ze zklamání nad nezdařenou českou kališnickou reformací a její příklon, především ke kalvínské reformaci, představuje paradox, kdy eucharistický náboj pražského reformního okruhu se z něj zcela vytratil. Katolicizmus jagelonského věku není jakýmsi zaháněním nereformované církve, ale představuje vnitřní sílu, která se pokouší o obnovu. Obvykle hovoříme o protireformaci v souvislosti s pobělohorským vývojem. J. Macek ukazuje, že počátky

byly pokládány již v 15. století. Na začátku 16. století vystupuje do popředí požadavek obnovy kazatelského umění. Eucharistický kult přitahuje návštěvníky bohoslužeb, ale co je pro nás velice pozoruhodné, je ekumenický charakter průvodů Božího těla, kterých se v Praze účastní katolíci i kališníci. Rovněž tak důležitým nástrojem duchovní obnovy byly pouti. Obnovují se tak domácí poutní místa, ale poutníci směřují i za hranice. Stojí za zmínku i angažovanost katolických kněží, kteří se zastávají nespravedlivě vězněných a pronásledovaných. „Katolická menšina se snažila předstihnout vřelejší zbožností kališnickou většinu. Menšina chce být viděna a slyšena nejen na politickém kolbišti, nýbrž i v oblasti umělecké tvorby. Zejména v architektuře a výtvarném umění je počet katolických mecenášů a objednavatelů vyšší, než by odpovídalo minoritnímu postavení římské církve.“ Tato obnova, jak připomíná autor, začíná v době, kdy majetková základna římské církve byla rozmetána a přitom se obnovovala církevní správa.

Náboženská tolerance, která byla nastolena, byla aktivně připravována za účasti katolické menšiny. Tolerance v jagelonské říši přiřadila České království po boku Polska, tedy k zemím, které se pokusily v předkonfesionálním rozdělení území o mírové soužití.

Bohumil Vít Tajovský, Člověk musí hořet

Rozhovor Aleše Palána a Jana Paulase s opatem želivského kláštera
Torst, Praha 2001

Aleš Palán a Jan Paulas nám předkládají v knižní podobě rozhovory s želivským opatem otcem Vitem Tajovským. Předmluvu stačil před svým náhlým skonek napsat velký přítel otce opata Víta břevnovský arcipat Anastáz Opasek. Jedná se o záslužný a podle mého soudu zdařený čin. Při četbě jsem měl pocit, že sedím s otcem Vitem tak, jako za jeho života a on vzpomíná, či reaguje na církevní, náboženskou, politickou situaci. Řádky této knihy nám ukazují otevřenost jeho srdce, tichou pokoru, opravdovost jeho vztahu k Bohu, která je korunována jedinečnou a lidsky krásnou věrností. Lépe jsem pochopil vztah opata Víta k jeho Želivu a rodnému kraji na Českomoravské vrchovině. Tak jako u všech memoárů přesnost výpovědi závisí na paměti jednotlivce a přibývajících léty se rozmazávají data i některé souvislosti a do popředí vystupuje to osobní. Říci, že se jedná o zážitek, by ochuzovalo. Jsou to momenty, které formovaly postavu otce Víta, kněze a řeholníka, ale také člověka velkého kulturního rozhledu. Avšak na prvním místě muže, který dokázal žít rozměr křesťanské víry, která vytváří společenství s druhými a pro druhé. O tom svědčí jednotlivé postavy mužů a žen, duchovních i laiků, mukulů nejrůznější orientace, kteří vystupují na stránkách zmíněné knihy. Kdo jste znali otce Víta, pak můžete potvrdit, že se nejedná o postavy ze vzpomínek, ale o živé konkrétní lidi, které jsme potkávali při každé příležitosti, kdy jsme se s ním mohli setkat. Nikdy nebyl sám, i oni přicházeli, aby se s ním mohli sdílet o svoje starosti a radosti, aby byli spolu s ním. V opatském kostele při bohoslužbě či v jeho pokoji nebo na cestách.

Při dočtení této knihy zůstává ve mně bolestný pocit: zase je svět chudší o jednoho člověka, ubývá věrných. O co je chudší naše církev? Nemám dojem přelidnění. Kladu si jistou otázku, zda může být bez věrnosti člověk nazýván člověkem? Kéž by tato kniha byla i výzvou pro nás, pro naši církevní společnost, kněze i řeholníky.

Origenés, O Písni písní

Herrmann & synové, Praha 2000

výbor, studie, komentář Martin C. Putna

překlad Martin C. Putna a Jakub Sitár

Tato kniha vychází v rámci výzkumného záměru filozofické fakulty UK Praha „Srovnávací poetika v multikulturním světě.“

Chtěl bych autorovi poděkovat a současně vyslovit prosbu k nakladatelům: Tato kniha si zaslouží opravdu reprezentativní vydání. Jedná se o skvost bible jako takové o skvost řecké Septuaginty. V úvodu se snaží M.C. Putna přiblížit toto dílo a jeho výklad jak řecké tak latinské církvi. Snad by mohla být zmínka i o českých překladech, Komenského nevyjímaje, s připomínkou nejnovějšího překladu královéhradeckého Viktora Fischla. Nezapomněl bych ani na překlad manželů Halasových v české Jeruzalémské bibli.

Na tento úvod navazuje výbor Origenova komentáře. Čtenář může takto pochopit metodiku alegorického rozboru Písne písní, s kterou se setkáváme v křesťanské tradici až po naše dny. Tím nepopírám existenci židovského alegorického výkladu.

Dalším obohacením je překlad dvou Jeronýmových homilií na Píseň písní v překladu Jakuba Sitára. Dovolím si ocitovat první věty: „Origenes překonal svými knihami všechny ostatní autory, ale ve své Písni písní překonal sám sebe. Neboť ji vyložil skvěle a jasně celkem v deseti svazcích, které mají téměř dvacet tisíc řádků ...“

Po zmíněných homiliích následuje text Písne písní, který je publikován v řeckém originále a v českém překladu M.C. Putny. Pokud vím, jedná se o první překlad řeckého textu Septuaginty Písne písní do češtiny. Přesto, že jsou mé znalosti poetického textu omezené a laicky neodborné, chtěl bych autorovi poděkovat, že obohatil biblickou literaturu v naší zemi. A jako dominikán bych chtěl připomenout, že autor Dokonalého duchovního života, svatý Tomáš Akvinský, když umíral, požádal spolubratra, aby mu předčítal Píseň písní, kterou synagoga čte o Velikonocích a velký rabi Akiba ji zachránil pro biblický soubor se slovy: „Celé Písmo je svaté, ale Píseň písní je nejsvětější.“

Communio 2/2000

Trinitas, Svitavy

Druhé číslo mezinárodní revue Communio roku 2000 přichází s tématem Eucharistie a Trojice. Samo téma mně připomíná jednu ze stěžejních publikací francouzského teologa otce Bernadota OP zabývajícího se mystikou, která vyšla v olomouckém nakladatelství Krystal pod titulem Eucharistií k Nejsvětější Trojici. Úvodní článek napsal Marc Ouellet, francouzský Kanadčan, který přednáší na Institutu Jana Pavla II. pro manželství a rodinu v Římě. Ve svém příspěvku vychází z textu mešní anafory, která nám ukazuje trinitární rozměr Eucharistie i samotné církve. Eucharistii nechápeme jako poslední večeři Ježíše Krista, ale jako oběť díky a chvály, kterou přinášíme Bohu Otci v Duchu Svatém. Sama zpráva o ustanovení Eucharistie přechází v epiklezi, prosbu k Duchu Svatému. V následující stati slovinský kněz Ciril Sorč pokračuje v rozvíjení myšlenky pod názvem Eucharistie, dar Nejsvětější Trojice a díkůvzdání církve. Eucharistie jako taková představuje souhrn a sumu naší víry. Postup tohoto spásného dění je oproti Bernadotovi opačný a sice od Nejsvětější Trojice k Eucharistii. Eucharistie vychází ze samotné Trojice, je jejím dílem a směřuje k ní. Autor se odvolá-

vá na kardinála Waltera Kaspera a cituje: „S díkem se církev obrací k Otci, prameni a původu veškerého bytí a celých dějin spásy, s díkem přijímá církev v Eucharistii také Boží dar lidem, Boží sebesdílení v Ježíši Kristu, aby s ním byla spojena v nejněmňejším společenství (communio). Obojí se děje mocí Ducha Svatého, který nás připravuje na společenství s Kristem a umožňuje, aby neslo plody v křesťanském životě.” Po tomto rozvinutém výkladu se směr otáčí od Eucharistie k Nejsvětější Trojici. V Eucharistii vrcholí dílo, kterým Bůh v Kristu posvěcuje svět, stejně jako v ní vrcholí úcta, kterou lidé prokazují Kristu a s ním v Otci v Duchu Svatém. Matthieu Rougé profesor pařížské katedrální školy ve svém příspěvku rozebírá trinitární zkušenost Eucharistie podle Viléma ze Saint-Thierry benediktinského opata, současníka sv. Bernarda (1080-1149). Jeho eucharistická teologie přispěla k prohloubení tajemství Eucharistie při formování nauky o transsubstanciaci. Libanonský teolog Jean Corbon uveřejnil článek *Modlit se v Nejsvětější Trojici*. S těmito myšlenkami se také můžeme setkat v novém Katechismu katolické církve, do jehož redakčního týmu patřil. Vychází ze základního vztahu křesťana k Bohu, který má trinitární podobu. Belgický teolog Stefaan van Calster se v úvaze *Dies Domini (Reflexe nad apoštolským listem o svěcení dne Páně)* zamýšlí nad nečelní Eucharistií a povinném odpočinku. Jean – Robert Armogathe přednášející na Sorboně a zakládající člen francouzské redakce revue *Communio* napsal článek *Místo odpočinku nebo skládka*. Tento článek má znovu uvést do souvislosti modlitby a Eucharistií za zemřelé v životě společenství. Závěr časopisu patří zamyšlení kardinála J. Ratzingera nad encyklikou *Fides et ratio*.

✱ fra Dominik Duka OP

Omluva redakce: Démon zmatku a nedorozumění bohužel pronikl i do našeho minulého čísla Salve. Při přesouvání souborů došlo k záměně v autorství jednoho článku, kterou bychom následující korekturou rádi alespoň částečně napravili. Čtenářům i překladatelům se velice omlouváme. Autorem dialogu učedníka s mistrem „In principio” je dosud neidentifikovaný augustiniánský eremita z první poloviny 14. století z oblasti Štrasburku resp. horního Porýní a ne Mistr Eckhart, jak bylo v Salve mylně uvedeno. Překlad byl pořízen z kritické edice Karl Heinz Witte, *Der Meister des Lehrgesprächs und sein „In-principio-Dialog”*, Artemis Verlag, München 1989, str. 16-29. Ze středohornoněmčiny přeložil, komentářem a poznámkami opatřil Miloš Dostál. V moderní němčině vydala tento dialog Angela Rozumek pod názvem *Vom inwendigen Reichtum. Texte unbekannter Mystiker aus dem Kreise Meister Eckharts*, Lipsko 1937. Z tohoto vydání čerpali i olomoučtí dominikáni, kteří jej vydali ve své revue pro duchovní život *Na hlubinu*, roč. XV. (1940) na str. 193-5, 258-61 a 321-3. Eckhartův text *Intravit Jesus*, který byl uveden v Eckhartově medailonku, již v Salve uveřejňovat nebudeme, neboť mezitím vyšel v Teologickém sborníku 3/2001.

SALVE

revue pro teologii a duchovní život

číslo 3. ročník 11 (2001)

vychází čtyřikrát ročně

Pro Českou dominikánskou provincii vydává
Krystal OP, s.r.o., Husova 8, Praha 1

šéfredaktor:
Dominik Duka OP

redakční rada:
Dominika Bohušová OP, Tomáš Černušák, Dominik Duka OP,
Terezie Eisnerová OP, Štěpán Filip OP, Edita Mendelová OP,
Norbert Schmidt (výkonný redaktor), Jan Sotoniak

redakce:
SALVE, Velké nám. 35, 500 01 Hradec Králové
te . 049/5513329, e-mail: dominika@diecezezhk.cz
Nevyžádané rukopisy nevracíme.
Redakce přijímá příspěvky bez nároku na autorský honorář.

Distribuce:
SALVE, Velké nám. 35, 500 01 Hradec Králové
te . 049/5513329, e-mail: dominika@diecezezhk.cz
Česká pošta státní podnik, Přeprava Střední Čechy
Sazečská 7, 223 10 Praha 10

Cena jednoho čísla 25 Kč,
roční předplatné včetně poštovného 100 Kč,
„sponzorské“ 130 Kč; platí se pošt. poukázkou

obálka a grafická úprava: Norbert Schmidt
sazba a tisk: GRANTIS, s.r.o., Ústí nad Orlicí

MK ČR 6783. Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím pošt Praha čj. NP 606/1994 ze dne 29.3.1994.
ISSN - 1213 - 6301

ARCHIV

Česká dominikánská
provincie